BELGIË-BELGIQUE
P.B.
9099 GENT X
BC 5903

BASTT vzw

oistat

PROSCENIUM

Tijdschrift - Toegelaten gesloten verpakking BC 5903
Afgiftekantoor Gent 9099
Erkenningnummer P 309560

TIJDSCHRIFT VOOR
THEATERTECHNIEK
THEATERARCHITECTUUR
SCENOGRAFIE

43

vzw BASTT
Azalealaan 30
B-1030 Brussel

Driemaandelijks
Jaargang 11
juni-juli-augustus 2007

Reliably covered by Sennheiser RF wireless

You can always rely on Sennheiser wireless microphone systems, wherever you are in the world, whatever task you face, even under the most hostile conditions. As one of our customers puts it, "Sennheiser RF works where others fail". So call on Sennheiser for the most comprehensive RF wireless product portfolio worldwide—with microphones of every sort, a wide range of accessories and custom-made "specials". Get assistance from our global RF support team and find complete system solutions for every broadcast, stage or theater production, including the only true solution for multichannel applications. Our equipment is upward and downward compatible, ensuring that Sennheiser always remains a worthwhile investment. For more information please visit www.sennheiser.be.

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VOOR THEATERTECHNIEK THEATERARCHITECTUUR SCENOGRAFIE

Jaargang 11
Nr. 43 - juni 2007

Proscenium is een publicatie van
BASTT
Belgische Associatie
van Scenografen en Theatertechnici vzw
aangesloten bij OISTAT

Secretariaat, redactie, correspondentie, advertentie
Azalealaan, 30
B-1030 Brussel
tel.: 02 215 08 52
fax: 02 241 44 76
e-mail: proscenium@bastt.be, bastt@bastt.be
website : www.bastt.be

Hoofdredactie
Rose Werckx

Werkten mee aan dit nummer:
Gerbrand Borgdorff
Yves De Bruyckere
Pieter De Kimpe
Tanya De Roey
Thomas Desmedt
Luc Dhooghe
Eric Geirnaert
Jerôme Mackelbergh
Sieber Marly
Frank Peeters
Ive Vandefonteyne
Rose Werckx

Cover
Troubleyntheater, Inkomsteeg met ingreep van Luc Deleu, Foto Bart Grietens

Druk
Sintjoris - Nevele

Vormgeving
www.brusselslof.be

Prijs per nummer: 5,00 €
Abonnement (4 nrs.): 18,00 €
Bank: 402-5525161-38 van BASTT vzw
Buitenland
Prijs per nummer: 7,00 €
Abonnement (4 nrs.): 25,00 €
IBAN: BE24 4025 5251 6138
BIC: KREDBEBB

Teksten, foto's en illustraties mogen enkel worden overgenomen mits voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Verantwoordelijke uitgever
Jan Strickx
Steenweg op Aalst, 134 c
B-9308 Hofstade-Aalst

Adverteerders:
AMPCO Belgium - AMPTEC Stage Studio Technology - CANDELA - EVDV Trade - JEZET SEATING - JOYSTICK Audio – JTSE - PHLIPPO Showlights - RODEN STAAL - SENNHEISER Belux – SERVIO – SHOWTEX – SLP - STAKEBRAND - TTAS – VAKBEURS THEATERTECHNIEK - VERBIEST

INHOUD

05

Theaterarchitectuur
HET RIJK DER ZINNEN VAN FABRE

Troubleyntheater: van bonbonnière tot theaterlabo

15

Verslag
BASTT CONTACTDAG IN DE STADSSCHOUWBURG - LEUVEN

Een afscheid, bloemen en vuurwerk

18

Veiligheid
VEILIGHEID BIJ PYROTECHNISCHE SPECIALE EFFECTEN

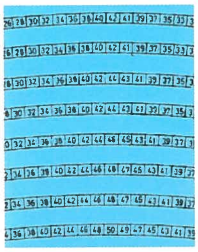

23

Regelgeving
EEN ACTUALISERING / VERDUIDELIJKING VAN VLAREM REGLEMENTERING VOOR THEATERS IS WENSELIJK

27

Theatertechniek
NORMERING IN EUROPEES VERBAND

29

Interview
TWEEBAND

Een gesprek omtrent dilemma's in de theatersector

Verder
BASTT NIEUWS – VARIA

KABEL ?

AMPTEC

Denk je audio bekabeling, denk AMPTEC !

Volledige installatie van studio's, theaters, post productie cellen en OB wagens

Bekabeling voor "live" gebruik mengtafels, versterkers of effecten racks, stageboxes, ...

Ready-made kabels van hoge kwaliteit uit stock leverbaar multikabels met om het even welke stekker

Panelen of stageboxen perfect op maat gemaakt
maak een schets van je project en wij werken het tot in detail uit

analoog, digitaal, data, video, stroom of optisch

De Amptec oplossingen:
- wij bedenken en realiseren uw volledig project, groot of klein
- maatwerk perfect volgens uw wensen
- alle kabels worden volledig getest op onze geautomatiseerde testbanken, zowel op kortsluiting, valse contacten als op configuratie: KLAAR VOOR GEBRUIK

Contacteer david.liebens@amptec.be, dany.meeuwissen@amptec.be of frank.geerts@amptec.be voor meer informatie.

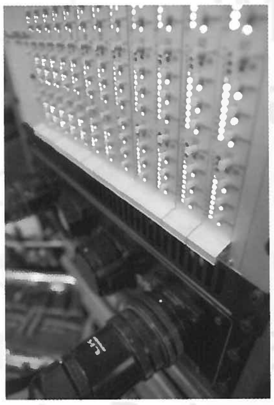

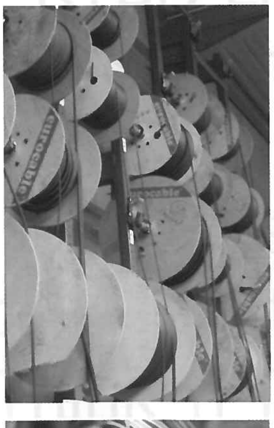
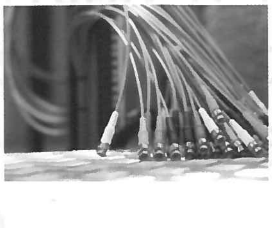

AMPTEC
professional sound solutions

Duifhuisweg 11 - I.Z. "Het Dorpsveld" - B-3590 Diepenbeek - Belgium
Tel : +32 (0) 11/28.14.58 - Fax : +32 (0) 11/28.14.59 - sales@amptec.be - www.amptec.be

HET RIJK DER ZINNEN VAN FABRE
TROUBLEYNTHEATER: VAN BONBONNIÈRE TOT THEATERLABO

LUC DHOOGHE

Drie meter en zes centimeter. Het is de smalste gevel van de Pastorijstraat in Borgerhout en volgt het gabariet van de andere woningen van het huizenblok. De nieuwe werkplek van Jan Fabre lijkt hiermee wel het kleinste theater ter wereld te zijn. Wie in het begin van de jaren zeventig het Ringtheater van Julien Schoenaerts nog gekend heeft, weet weliswaar dat achter dit minuscule geveltje een schouwburg ligt uit 1913, in de vorm van een klassieke bonbonnière, met een aanvankelijke zaalcapaciteit van 926 zitplaatsen. De bouw ervan was een initiatief van de kerkfabriek die hiervoor de achterliggende gronden van het huizenblok tegenover de kerk ter beschikking had gesteld, met als enige toegang het smalle perceel op nummer 23. Sinds Fabre het gebouw betrekt, heeft het voormalige Ringtheater een grondige restyling ondergaan; de consequenties reiken tot op de straat. Om de herkenbaarheid te verbeteren, hebben Fabre en diens architect Jan Dekeyser de bedaking en bovenliggende lokaaltjes boven de 25 meter lange gang laten afbreken. Alleen de voorgevel is blijven staan, zonder ramen en voordeur evenwel, als een transparant screen, een grens die men moet oversteken, die het bewustzijn aanscherpt en het verleden in herinnering brengt. Voor de inkom is een cirkelvormige verkeersdrempel aangebracht die het verkeer en de geparkeerde auto's op afstand houdt, zodat er een open plek ontstaat. Als een baken in het stedelijke landschap komt de smalle gevel hierdoor in dialoog met de omgeving en de tegenoverliggende monumentale neogotische Sint-Willibrorduskerk, waaraan dit theater zijn ontstaan te danken heeft.

Inkom Pastorijstraat 23
Foto Herman Dhooghe

Op de grens van ruimte en tijd

De inspringende toegangspoort in verzinkt staalplaat valt met een klap achter ons dicht. We bevinden ons in een smalle steeg tussen twee hoge muren, onder de blote hemel. Een niemandsland. De zwart-geel gestreepte stutbalken hoog boven ons, en zeven looplampen, als toortsen opgehangen op gelijke afstanden tegen de rechter zijmuur, zijn de enige ruimtelijke elementen die een gevoel van schaal geven. Ik denk aan de film "La belle et la bête" van Jean Cocteau, de inkom van het kasteel met de kandelaars aan de muur. Ruimte wordt hier uitgedrukt in tijd. Eenzelfde gevoel bekroop me in het begin van de jaren zestig, telkens we met medestudenten in het Brusselse "Ilôt sacré"

Inkomsteeg, installatie Luc Deleu
Foto Bart Grietens

VAN VREDE SINT-WILLIBRORDUS TOT TROUBLEYN/LABO

HISTORIEK

De officiele opening op 24 maart 2007 van het Troubleyn/Laboratorium, de werkplaats van Jaan Fabre, in de Pastorijstraat 23, is in vele opzichten een belangrijke gebeurtenis. Er is de aanwezigheid van Fabre en zijn theatergezelschap Troubleyn aan de rand van de Seefhoek, een plek die men niet meteen associeert met een theatermaker en beeldend kunstenaar van wereldklasse. Er is de vrijplaats waar jonge podiumkunstenaars in een professionele en stimulerende omgeving vorm kunnen geven aan hun dromen. Er is - *urbi et orbi* - de verstrengeling van de wijk en de wereld,en er is ook, de herovering van een stuk Antwerpse en tegelijk Vlaamse cultuurgeschiedenis. Want de Pastorijstraat 23 is een cultureel palimpsest, waarvan Fabre en Troubleyn de voorlopig, laatste auteurs zijn. Het is een plek waar vele geschiedenissen werden geschreven: sommige reikten niet verder dan het gemeenschapsleven van de Sint-Willibrordusparochie en de schaduw van de kerktoren vlakbij, andere verhalen over vergeten theaterestheten weer andere roddelen over kwetsbare hemelbestormers

Sint-Willibrorduskerk Borgerhout
Foto Herman Dhooghe

1888: Sint-Willibrordusparochie

De geschiedenis begint in de extreem verzuilde negentiende eeuw, toen liberalen, socialisten en katholieken ieder voor hun respectieve achterban een netwerk van sociale, educatieve en culturele voorzieningen uitbouwden. Pastoor Meeus, die in 1887 het initiatief nam om de arbeiders en de jeugd eigen ontspanningsruimten te geven in de buurt van de gloednieuwe neogotische Sint-Willibrorduskerk (1888) kocht de gronden waarop de zalen en de lokalen van de Vrede Sint-Willibrordus werden opgericht.

1892: Vrede Sint-Willibrordus

Op 30 oktober 1892 werden de gebouwen van de werkmanskring ingewijd door kardinaal Goossens. Vanaf dan werd er vergaderd, gefeest en patronaatstoneel gespeeld. De oorspronkelijke ingang lag aan de Lange Van Bloerstraat en werd in 1897 verlegd naar de Pastorijstraat. Ondertussen was in 1890 de "Vrede, katholieke werkmansvereeniging van Sint-Willibrordus" gesticht.

1910: NV Kinema Willibrordus

In 1910 dient onderpastoor Heuvelmans een aanvraag in bij het Antwerpse stadsbestuur voor de installatie van een "Cinematograaf met een electromotor van 1/16 HP tot oprolling der filmen". Artikel drie van de toelating voorzag dat de hoogbrandbare pellicule "Onmiddellijk in eene ijzeren doos neergelegd worden waar gestadig eene vochtige atmospheer heerst". De bioscoop werd uitgebaat door de NV Kinema Willibrordus, die als maatschappelijk doel had: "Het uitbaten van feestzalen, koffiehuizen, het geven van cinemavoorstellingen en andere feesten van welke aard ook (...)." De wijkbioscoop werd een van de zevenhonderd zalen die België voor de Eerste Wereldoorlog telde.

1913: Een theaterzaal à l'italienne

Nadat het oorspronkelijke terrein in 1907 en 1912 was vergroot, belastte de NV de architecten J. Goeyvaerts en B. Verboven met de bouw van een grote theaterzaal à 1'italiënne. Een goed half jaar voor het uitbreken van de oorlog wordt de bouwtoelating verleend. Uit de briefwisseling met het College blijkt dat de zaal dan wel bet uitzicht van een theater had, maar dat haar bestemming toch ruimer was: "Wij [zijn] zoo vrij Ued te doen opmerken dat wij onze zaal niet aanzien als bestendige tooneelzaal daar er jaarlijks slechts enkele tooneel- of zangfeesten gegeven worden door onze vermaakafdeelingen"; de zaal blijft in belangrijke mate in gebruik als bioscoop. De dramatische theaterbranden uit de vorige eeuw hadden in de meeste Europese landen tot een strenge, maar niet altijd efficiënte, reglementering geleid: "Buiten de brandkranen, die reeds geplaatst zijn, zou men het bestuur moeten verzoeken, tijdens de vertooningen, op het tooneel en aan de kleedkamers, 2 met water gevulde emmers en 2 groote dekens in gereedheid te brengen", schrijft het hoofd van de brandweer aan bet College in juni 1915. We konden niet achterhalen wanneer de theaterzaal precies werd opgeleverd, maar het zou tot januari 1917 duren vooraleer een vergunning voor dertig jaar wordt gegeven. Toch gaat ook na de oorlog en nadat de uitbating is toegestaan het gehakketak tussen de Vrede en het College voort. Grootste twistpunt is het toevoegen van zitplaatsen zonder toelating en het niet naleven van de reglementering in verband met de brandveiligheid. In 1923 bereikt de zaal zijn maximale (en toegelaten) capaciteit: 418 op de benedenverdieping, 314 en 194 op eerste en tweede galerij: 926 in het totaal, dit zijn er nauwelijks minder dan de Bourla. Volledig in overeenstemming met de behoedzame en sterk op imitatie gerichte kleinburgerlijke esthetica, gold voor de bouwheer (NV Kinema Sint-Willibrordus) het burgerlijke théâtre à 1'italienne zoals het Bourlatheater (1834) en de Koninklijke Nederlandse Schouwburg (1874) als grote voorbeeld: het rode pluche en de goudkleurige ornamenten waren de meest opvallende symptomen van het maatschappelijke streven naar hogerop. Zoals de oude KNS had de zaal een gereputeerde akoestiek, die in de jaren vijftig en zestig erg nuttig bleek toen de BRT vanuit het theater radioprogramma's zou uitzenden.

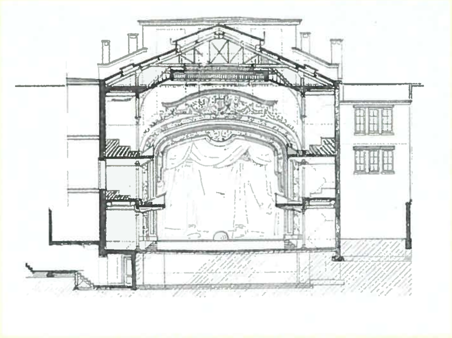

Dwarsdoorsnede zaal, bouwaanvraag 1913

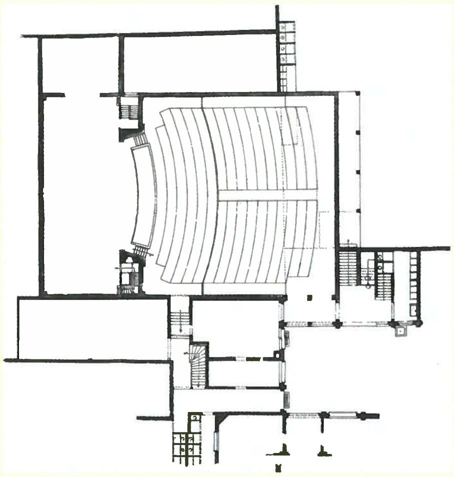

Grondplan zaal, bouwaanvraag 1913

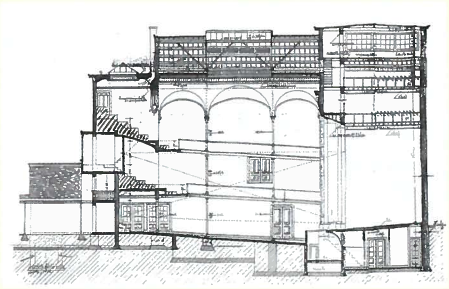

Langsdoorsnede zaal, bouwaanvraag 1913

1920-1930: Het avantgarde theater

Intussen was de Vrede Sint-Willibrordus een centrum van het modernistische theater geworden, toch op de donderdagen (later ook op andere dagen) wanneer het Vlaamse Volkstoneel er met zijn spraakmakende producties optrad. Van 1920 tot en met 1924 gebeurde dat onder leiding van de Gentse theaterhervormer Jan Oscar de Gruyter (vanaf 1922 was hij tevens directeur van de Antwerpse KNS), nadien waren het constructivistisch geïnspireerde ensceneringen van de Nederlander Johan de Meester jr. die regelmatig voor de nodige ophef zorgden, bijvoorbeeld op 13 februari 1926 met Tijl (Anton Van de Velde) dat qua speltechniek en scenografie sterk was beïnvloed door Meyerholds biomechanica en zijn scenebeeld in Le Cocu Magnifique (Crommelynck). Na het vertrek van De Meester op het einde van het seizoen 1928-1929 zal ook de Vlaamsnationalistische modernist Lode Geysen enkele prestigeproducties van het Vlaamse Volkstoneel in de Vrede regisseren: Adam in Ballingschap (Vondel), Oedipus (Sofokles), De geschiedenis van de soldaat (Ramuz),...

vervolg op pagina 8

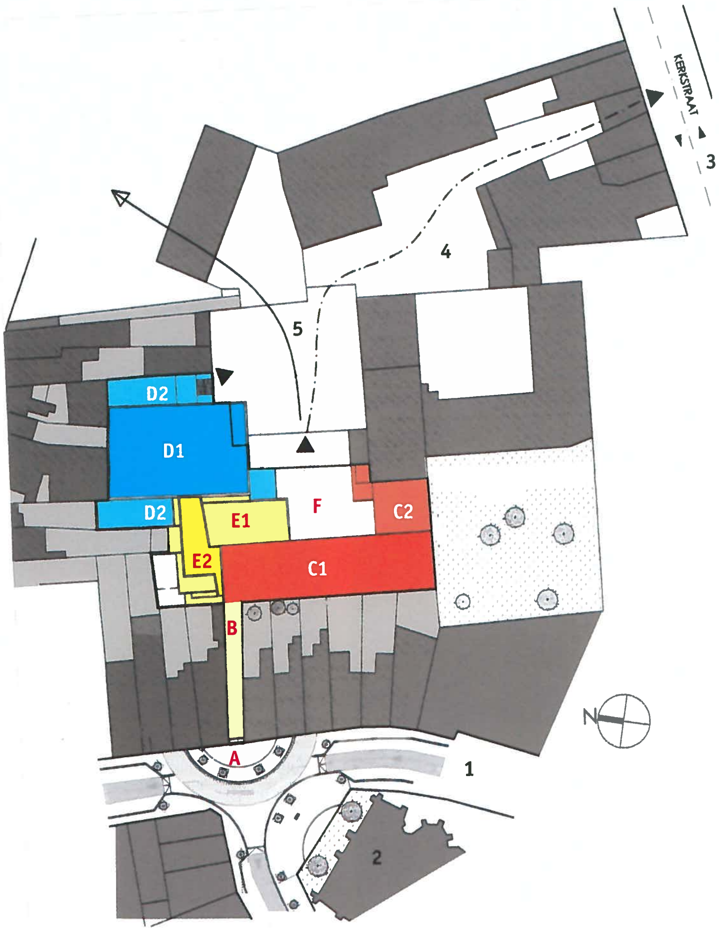

Situatieplan
LEGENDE

Omgeving:
1. Pastorijstraat
2. Sint-Willibrordsuskerk
3. Kerkstraat
4. Technische school
5. Vluchtweg en toegang brandweer

Troubleyntheater:
A. Verhoogde voetgangerszone voor de inkom
B. Inkomsteeg
C. L-vormige kantoorvleugel (C1) met aanbouw (C2)
D. Zaalvolume (D1) met nevenlokalen (D2)
E. Centrale zone (C1) met wigvormige betonconstructie (C2)
F. Binnenkoer

de Eenpersoonsstraat (Rue d'une Personne) inwandelden op weg naar het bekende café "Au Pili-pili", met werk van jonge schilders aan de muren, en chansons van Brassens, Aznavour en Brel op de achtergrond. Het straatje bevond zich tussen twee hoge huizen. Het was nauwelijks een meter breed en verlicht door een schaarse lamp hoog boven onze hoofden alsof ze beide gevels op afstand hield. Abstractie en vervreemding zorgden ook hier telkens weer voor een sterk verwachtingspatroon, een mentale ruimte die zeker voor een confrontatie met het werk van Fabre zo onontbeerlijk is.

Structuur en communicatie

Het gebouwencomplex bestaat uit drie delen: rechts vooraan een L-vormig gebouw met een verdieping, achteraan het zaalvolume van de voormalige bonbonnière en centraal een tussengebied met foyer.

Rechtdoor, achter de toegangsdeur op het einde van de steeg, komen we terecht in een hoge rechthoekige lege ruimte, gestructureerd door negen stalen kolommen. Ze fungeert als centrale contactzone en staat door middel van grote raamdeuren rechtstreeks in verbinding met een binnenkoer. Deze is volledig omsloten door het L-vormige bouwvolume van de vroegere parochieschool en een scheidsmuur met een poort die toegang geeft tot de speelplaats van de naburige vakschool. Een schriftelijk akkoord regelt het gebruik hiervan als vluchtweg en toegang voor de brandweer.

Kantoorvleugel

De vroegere klaslokalen op de verdieping zijn heringericht als kantoorruimte. De lokalen zijn opgedeeld door middel van tussenniveaus in concentratie- en vergaderplekken en hebben uitzicht op de binnenkoer en de foyer. Ze ademen nog de sfeer van de vroegere parochieschooltjes. Enkele oude schoolborden zijn her en der aan de muren blijven hangen. Op de benedenverdieping wordt de vroegere kleine feestzaal nu als tweede repetitiezaal gebruikt en de aangrenzende ruimten als decor- en kostuumatelier.

Foyer, zicht naar inkom
Foto Luc Dhooghe

Foyer, zicht naar de zaal
Foto Luc Dhooghe

Binnenkoer met installatie van Rob Scholte
Foto: Bart Grietens

1930-1960: De erfgenamen

Ook in de jaren dertig organiseert het Davidsfonds er nog enkele voorstellingen van het Nationaal Vlaamsch Volkstooneel van Staf Bruggen, de Vlaamsnationale erfgenaam van het Volkstoneel. Amateurkringen als Flandria, Kunst en Vermaak of The Smoking Club brengen in diezelfde periode het lichte repertoire. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd het theater opgeeist ten bate van de Dienst voor Arbeiders in de Vreemde (DAV). Na de oorlog onderscheiden de activiteiten in de Pastorijstraat zich in weinig of niets van de doorsnee parochiale cultuurwerking.

1960-1968: Het verval treedt in

De economisch gouden jaren zestig hebben een negatief effect op bet parochiale gemeenschapsleven: de populaire feuilletons, de muzikale programma's, quizzen en shows op Vlaamse, Nederlandse en Duitse zenders zijn zware concurrentie voor het gemeenschapsvermaak in de parochiezalen. Dank zij de goede akoestiek deed de zaal nog dienst als radiostudio voor de populaire Bonte Dinsdagavondtrein en nam de BRT-regisseur en decorontwerper Mark Liebrecht er enkele sequenties op voor televisiespektakels. Occasioneel werd er nog eens een cabaretavond georganiseerd, maar voor de rest lag de zaal er verlaten bij en het verval trad in. Gelukkig is er nog Julien Schoenaerts.

1968-1974: Het Ringtheater

Schoenaerts, die in 1962 uit ergernis met het zwakke Vlaamse theaterbestel naar de Nederlandse Comedie was vertrokken, keert in 1968 naar Vlaanderen terug, wanneer een aanslepende crisis in het gezelschap op uitbarsten staat,. Hij treedt toe tot het (goedbetaalde) Dramatisch Gezelschap van de BRT, maar begint tegelijkertijd in Antwerpen met de steun van de zakenman Aimé Proost aan wat zijn theater moet worden: het Ringtheater. Op 10 november 1969 ondertekenden de vzw Vrede en het Ringtheater een contract waarbij het Ringtheater de zaal verwierf voor een periode van twaalf jaar. De overeenkomst voorzag in de renovatie van het interieur door het Ringtheater. Schoenaerts werd artistiek leider. In het eerste speeljaar (1970-1971) programmeert en speelt Schoenaerts er de rol van Davies in Pinters 'De Huisbewaarder' en Gregory Butler in 'De gelukkige familie' (Giles Cooper). Het contract met de Vrede is amper ondertekend wanneer de eerste spanningen tussen acteur en zakenman zich manifesteren. Na het eerste speeljaar gaat de zaal voor een jaar dicht om de noodzakelijke herstellingswerken te kunnen uitvoeren. Het plan is om in het najaar 1972 met Handkes Kaspar in een regie van Walter Tillemans te heropenen. Uiteindelijk is de productie pas midden januari 1973 klaar en wordt de première voorzien op zaterdag 20 januari. Schoenaerts laat Vlaanderen op zaterdagochtend via een BRT-radiojournalist weten dat hij de première uitstelt. De relatie tussen de acteur en zijn zakenpartner is niet meer te redden. De twee betwisten elkaar de beschikking over het theater en eindigen in oktober 1973 voor de rechtbank waar in kortgeding het Ringtheater vanaf 1 januari 1974 aan Schoenaerts wordt toegewezen. Veel baat het vonnis niet, want in de nacht van 11 op 12 februari brandt het Ringtheater in nooit opgehelderde omstandigheden af.

Inkomgang voormalig Ringtheater
© Troubleyn 1999

Dakstructuur voormalig Ringtheater
© Troubleyn 1999

1974-1989: Vlaamse Kameropera

De brand legt alle activiteiten voor enkele jaren stil. De rest van de jaren zeventig gaan geruisloos voorbij en het is wachten op de vernieuwde Vlaamse Kameropera onder leiding van Walter Proost, die in 1981 zijn intrek neemt in het herstelde gebouw. De VKO had in 1971 al een overeenkomst afgesloten met het Ringtheater voor het geven van voorstellingen op maandag. Ook deze geschiedenis moet nog geschreven worden. Wanneer de subsidies worden gestopt, vertrekt ook deze huurder en opnieuw is de toekomst van het theater, dat in een lamentabele toestand verkeert, onzeker.

1989: ACV-cultuur

De vzw Vrede was intussen in vereffening gegaan en alle activiteiten worden in 1989 overgedragen aan de vzw Sociale Werken voor de Democratisering van het Cultureel Leven, een onderafdeling van ACV-cultuur. Sociaal en democratisch zijn o.a. optredens van Stef Bos, die nadat hij in 1988 is afgestudeerd aan de Studio Herman Teirlinck, in de Pastorijstraat aan zijn verovering van de Lage Landen begint.

1990-1996: Nieuw Ring Theater

In 1990 lijkt de opening van het Nieuw Ring Theater van Walter Dewel en Mark van Denesse een nieuw elan aan de onderneming te geven. Dewel, gedurende dertig jaar verbonden als productieleider aan de KNS, investeert samen met ACV-cultuur enkele miljoenen in de renovatie van de theaterzaal. Op 28 september 1990 wordt er ingezongen door Liesbeth List. Dewel, die samen met Bob Benny op maandagnamiddag een programma voor de derde leeftijd organiseert, en verder zijn zaal verhuurt aan gesubsidieerde gezelschappen, rekent op overheidssteun. Wanneer de bevoegde theatercommissie vindt dat het Nieuw Ring Theater "geen leemte in Antwerpen invult en niets aan het theaterlandschap toevoegt" en er ook vanwege de stad Antwerpen geen subsidies worden toegekend, stopt ook dit verhaal in 1996. Tot overmaat van ramp en ondanks de verbouwingen van zes jaar eerder, wordt er geen milieuvergunning toegekend. De percussielessen die Carte Blanche organiseert, zorgen voor geluidsoverlast en om het gebouw conform de

Binnenkoer, toestand in 1999
© Troubleyn

Kleine feestzaal Vrede St-Willibrordus
© Troubleyn 1999

milieuregelgeving to verbouwen, ontbreekt bij bet ACV of de parochie de bereidheid om 10 miljoen Belgische frank (250 000) op tafel te leggen. De deur gaat dicht en het lijkt wel of het nu voorgoed is.

1996-2000: Leegstand

Er wordt geen nieuwe uitbater gevonden tot de stad Antwerpen het gebouw in 1998 op voorstel van schepen Eric Anthonis voor minder dan 10 miljoen frank koopt.

2000: Troubleyn/Laboratorium

In 2000 wordt bet theater voor 33 jaar in erfpacht gegeven aan de vzw Troubleyn, die met 1,2 miljoen euro van de Vlaamse Gemeenschap en 250 000 van de stad Antwerpen over de nodige middelen beschikt om aan architect Jan Dekeyser, jarenlang lichtontwerper bij Fabre, de opdracht te geven tot de constructie van het Troubleyn/Laboratorium, waarmee in apri1 2004 wordt begonnen. Het theater in de stad voor de wijk en de wereld is een feit.

Frank Peeters

Nota: Dit is een ingekorte versie. In de loop van het volgend seizoen verschijnt bij Troubleyn een publicatie waarin de volledige versie opgenomen wordt. Info: www.troubleyn.be.

Opendraaiende borstwering eerste balkon
Foto Luc Dhooghe

Zicht in de zaal vanaf het eerste balkon
Foto Luc Dhooghe

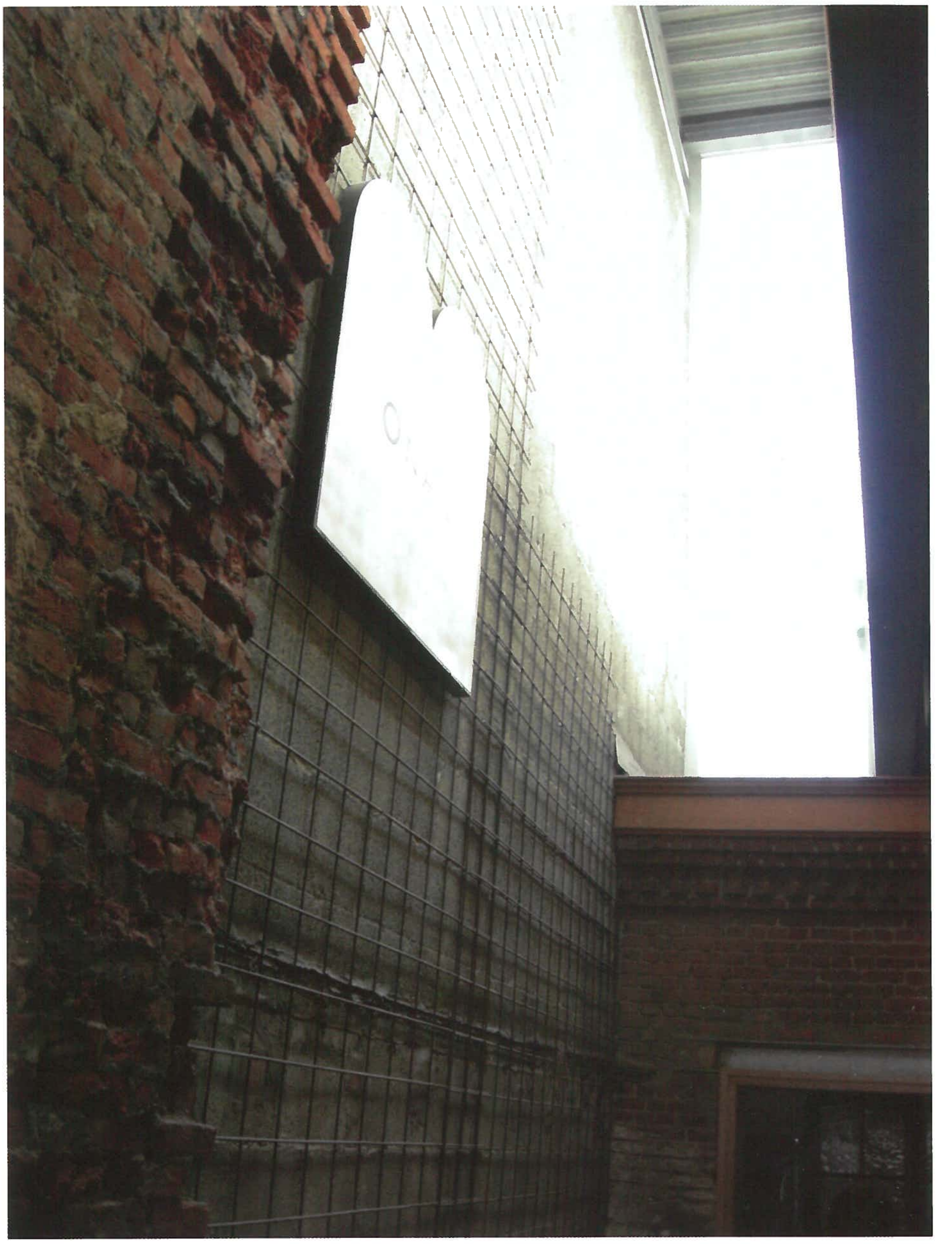

Centrale ruimte, aansluiting oud-nieuw, Foto Luc Dhooghe

Zaalvolume

De historische schouwburg is gereduceerd tot een eenvoudige rechthoekige lege doos van circa 17 op 26 meter met aan beide zijden van het podium een technische nevenruimte als annex. De zwartgeblakerde resten van de daken en de zolders zijn afgebroken, en de totale hoogte is teruggebracht tot ongeveer twaalf meter. De klassieke toneelopening heeft plaats gemaakt voor een ruim speelvlak van zeventien meter breed en twaalf diep, zodat het bijna de helft van de zaal inneemt. De licht hellende vloer van het vroegere parterre werd evenwel behouden als een vorm die theatermakers kan inspireren. Door de balkons van eerste en tweede rang te bewaren - als open plateaus, zonder stoelen of traptreden - kan de regietafel zowel beneden als op het eerste balkon aangesloten worden. Het centrale deel van de borstwering draait open en heeft de breedte van de regietafel. Het tweede balkon is voorbehouden voor de technieken.

Met zijn roodgeschilderde muren en geaccidenteerde balkons - die gedeeltelijk geamputeerd zijn omwille van de uitbreiding van het podium - kan je deze zaal moeilijk een black box noemen. De scènemuren zijn afgestopt met zwarte gordijnen op standaardhoogte zodat ze ook kunnen gebruikt worden op reisvoorstellingen. De oppervlakte hoger dan zes meter is bekleed met zwarte friezen. Als men de gordijnen opentrekt, verschijnt er een vlak neutraal-grijs gecementeerd oppervlak.

De technische infrastructuur is zeer bescheiden. Momenteel werkt men met trussen die opgehangen worden aan de metalen dakstructuur. Geen hoogtewerker voor het inhangen van licht, maar een gewone ladder. Ruimteconcept en infrastructuur beantwoorden

Eetplaats artiesten met dakterras
Foto Luc Dhooghe

Productiekantoor
Foto Luc Dhooghe

Zicht op foyer vanuit de loges
Foto LucDhooghe

PROLYTE PRODUCTS
STAGING - RIGGING - TRUSSING

AVOLITES

ProTrac

Nieuwe ontwikkelingen binnen de theaterwereld hebben geleid tot strengere eisen aan de bestaande trekkenwanden. De steeds hoger wordende belastbaarheidseisen als een gevolg van de introductie van de gemechaniseerde trekkenwanden enerzijds en de groeiende omvang van producties anderzijds hebben bestaande trekkenwand systemen vaak onwerkbaar gemaakt. ProTrac is ontworpen om juist op deze ontwikkeling in te spelen.

Bij een verhoging van de gelijkmatig verdeelde last van 300 naar 500 kg en de puntlast van 40 naar 150/200 kg voldoet de trekroede in zijn huidige vorm niet meer. De enkele buis zal vervangen moeten worden door een platte vakwerkligger. ProTrac is speciaal ontworpen om aan deze eisen van de moderne theater omgeving te voldoen en biedt een beter alternatief dan deze platte vakwerkliggers.

Softsteels®

Prolyte presenteert de buigzame, brandwerende draagriem: de sofsteel®. De sofsteel® heeft het uitzicht van een normale draagriem, maar in plaats van een normale polyamide kern bezit de sofsteel® een kern van staaldraden. Deze staaldraden zijn even flexibel als de normale draagriemen maar hebben een veel hogere vuurresistentie. De sofsteel® kan gebruikt worden in omstandigheden waar de normale buigriem niet is toegestaan. De sofsteel® is verkrijgbaar met een WLL van 2000kg en in verschillende lengtes: 0,5m, 1m en 2m.

ART2000i

De ART2000i is als laatste toegetreden tot de ART2000 dimmers van Avolites. Zijn vooruitstrevende technologie is ontstaan uit de kennis die Avolites verwierf uit het produceren van tienduizenden touring dimmers.

Het design is ontworpen met de grootste zorgvuldigheid om te voldoen aan de steeds strengere eisen die men stelt. Zo is deze dimmer opgebouwd om een makkelijke plaatsing te garanderen en om de installatie snel en betrouwbaar te laten verlopen.

» 24/48 16amp channels or 12/24 32 Amp channels, or permutations of this.
» Twin DMX inputs fully patchable + RDM ready.
» Internal memories.
» Panic input.
» Hotpatch dimmer outputs to install circuits.
» RCB protection.
» Easily installed, electronics installed separately once building is clean.
» Easy commissioning.
» Easy disconnect of Live and neutral for building electrical testing.
» Proven design, thousands of channels of Art2000 in operation daily.

hier aan de idee van "minimale middelen voor een maximale expressie". Fabre schuwt de fysieke inspanningen niet in zijn voorstellingen.
Is het een bewuste keuze om Artaud's filosofie ook op de zaalinrichting toe te passen?
Het is in elk geval een efficiënt middel om zichzelf te verplichten bij iedere productie opnieuw na te denken over de betekenis van de gebruikte middelen en hun relatie tot dramaturgie en concept. Alleen wat echt nodig is voor het lopende project wordt geïnstalleerd. De zaal heeft trouwens in hoofdzaak de functie van creatieplek, repetitieruimte en onderzoekslabo. Er is geen toelating om ze te exploiteren als publiekstheater. Wel heeft men een aantal stoelen gerecupereerd en als reserve bij de hand. Ze staan op paletten gemonteerd in reeksen van vier stuks. Dit moet de geïnviteerde theatermakers toelaten een eigen plek te installeren in de ruimte, zij het op de scène of op het parterre.

Enrique Marty, 'Ghost', installatie, Foto Bart Grietens

Centrale zone
De diverse verkrotte aanbouwen in de centrale zone zijn vervangen door een tweedelige nieuwbouw. Een wigvormig betonnen volume waarin een aantal praktische functies zijn ondergebracht, vormt de materiële verbinding tussen de kantoorvleugel en de grote zaal. Op straatniveau bevinden zich de sanitaire voorzieningen en een box office horend bij de foyer. De tussenverdieping, die uitziet op de foyerruimte, herbergt de loges voor artiesten en daarboven is er een keuken met ruime eetplaats aansluitend aan een groot dakterras. De rest van de centrale zone - de negatieve ruimte tussen zaal, kantoorvleugel en wigvormige nieuwbouw - wordt ingenomen door gangen, trappen en foyer. Ze is uitgegroeid tot een ruimtelijke compositie van licht, passages en doorkijken, die de ateliers, loges en kantoren aan elkaar verbindt tot één werkplek. "Een lege ruimte waarin de gedachte vrij en open kan zijn, zonder bezit, en steeds bereid om op reis te gaan", schreef architect Dekeyser in zijn toelichting bij het project.

Manipulatie van de materie
Dat de ruimte tot de verbeelding spreekt, heeft veel te maken met de keuze van de materialen, waarbij zowat alle geldende normen overboord gegooid worden. Geen traditioneel pleisterwerk - wat te verwachten en te voorzien was - maar ook geen keurig opgevoegde bouwstenen. Wel een onverwachte combinatie van herkenbare ruwbouwmaterialen zoals afgekapt metselwerk, beton, staalplaten, profielglas, wapeningsnetten,... met een duidelijke verwijzing naar Fabres producties. Voor wie vertrouwd is met hedendaagse architectuur is de keuze van de materialen op het eerste gezicht misschien niet zo onverwacht, maar de grote verscheidenheid en de wijze van aanbrengen

Kris Martin, Installatie met glazen stolpen, Foto Luc Dhooghe

Troubleyntheater
Pastorijstraat, 23
B-2060 Antwerpen
http://www.troubleyn.be

Projectgegevens
Renovatie van het Troubleyntheater,
voormalig Ringtheater, oorspronkelijk "Vrede Sint-Willibrordus" (1913)

Bouwheer: Troubleyn vzw
Architect: Jan Dekeyser
Bouwaanvraag: 2003
Opening: voorjaar 2007
Dit pand werd verbouwd dankzij subsidies van de Vlaamse Gemeenschap en de Stad Antwerpen, en mede dankzij sponsorgelden en een aanzienlijke eigen inbreng van Troubleyn/Jan Fabre.

Het complex heeft een totale vloeroppervlakte van ca 2500 m en ligt op de rand van de Antwerpse volkswijk de Seefhoek (Jan Fabres geboorteplek!) die bekend staat als een probleemzone. Het Troubleyntheater kan een motor zijn achter de sociale remonte van de Seefhoek. De concrete aanwezigheid en het engagement van een zich internationaal profilerend kunstenaar als Jan Fabre en zijn gezelschap en het dagelijkse contact met de buurtbewoners, horeca en handelaars zijn in dit opzicht strategisch.

Het complex heeft twee repetitieruimtes met productiewaardige afmetingen en geïntegreerde artiestenfaciliteiten:
- een theaterzaal met een toneelopening van 12,5 meter met een werkvlak van 17 bij 12 meter,
- een ruime polyvalente studio met een vloer van 10 op 20 meter, zwevend parket en daglicht.
De structuur van het pand liet het toe om eveneens de kantoren van Troubleyn en Angelos te huisvesten boven de repetitiestudio.

Troubleyn vzw:
Artistieke leiding: Jan Fabre
Coördinatie: Mark Geurden
Technische leiding: Harry Cole
Techniek: Geert Vanderauwera

Programma en werking
De functies die in het gebouw ondergebracht zijn, vloeien rechtstreeks voort uit de werking, rekening houdend met de beschikbare oppervlakte van de bestaande architectuur. Ze hebben betrekking op vier soorten activiteiten:
- *Creatie*
In de eerste plaats is het een plek waar de creatie en de repetities van eigen producties van Fabre zullen plaatsvinden.
- *Steun aan jonge kunstenaars*
Ook jonge kunstenaars, met roots in de beeldende kunst, performance art of dans, moeten er kleinschalig en dynamisch aan de slag kunnen. Jaarlijks wordt één persoon centraal gezet.
- *Onderzoek*
Tevens is het een werkplaats waar kunstenaars en onderzoekers elkaar kunnen ontmoeten en voeden, met de ambitie mee te sleutelen aan de ontwikkeling van het theaterlandschap door het discours over theater en het theatraal experiment centraal te stellen. Het Troubleyntheater wil zich daarom profileren als een onafhankelijk onderzoekslaboratorium, een soort vrijplaats, waar zonder productiedwang geëxperimenteerd kan worden, waar nieuwe theatervormen kunnen worden getest en waar vooral zonder schroom kan worden gefaald. Dit onderzoek staat volledig los van het werk van Jan Fabre en gebeurt in samenwerking met externe partners als WP Zimmer, Aisthesis en A.P.T. (Arts Performance Theatricality).
- *Workshops*
Om zijn acteurs en dansers te vormen ontwikkelde Jan Fabre de laatste twintig jaar een aantal welbepaalde strategieën rond het lichaam. Troubleyn/Jan Fabre wil deze "Fabre-technieken" nu bundelen tot een reeks pedagogische pakketten die onder de vorm van workshops door de lesgevers van de "Jan Fabre teaching group" zullen worden aangeboden aan professionele performers.

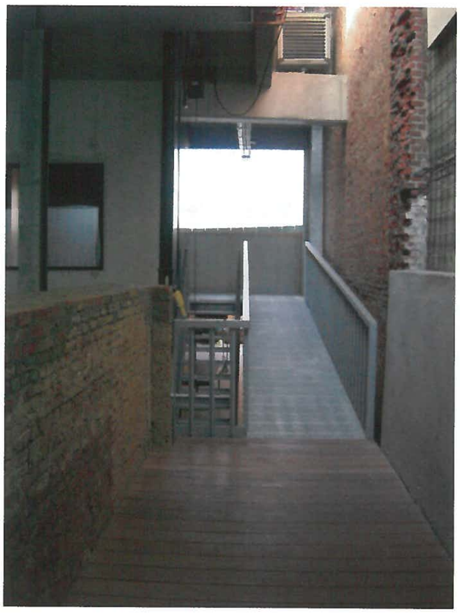

Circulatieruimten in centrale zone
Foto's 1-3 Luc Dhooghe
Foto 4 Pieter De Kimpe

maken van het centrale deel een grote collage met een sterke plastische gelaagdheid. Je krijgt als bezoeker het gevoel dat je tot in de kern van de muren kijkt en de samenstelling kunt aflezen. Een ruimte in opbouw? Achter de schijnbare willekeur schuilt nochtans een strenge logica. Het wigvormige volume in beton contrasteert met de staalstructuur van de foyer, en met de afgekapte rode baksteen van de tegenoverliggende muren, resp. de buitenzijde van de kantoorvleugel en van de zaal. De bestaande buitenmuren zijn ontdaan van pleisterwerk en behangen met wapeningsnetten, afgewisseld met vlakken in dubbelwandig doorschijnend profielglas om getemperd licht binnen te trekken. Het geperforeerd staal van de trappen en bordessen filtert het opvallende bovenlicht, terwijl de binnenwanden van ruwe staalplaten de omgevende ruimte weerkaatsen. Waar de foyer aansluit aan het zaalvolume, word je geconfronteerd met gedeeltelijk afgebroken metselwerk en houten zolderingen. Oud en nieuw staan hier gelijkwaardig naast elkaar, als bouwmateriaal, maar elk met een verhaal: logica en verbeelding vullen elkaar aan en zorgen ervoor dat je als bezoeker de ruimte kunt aflezen als een literair werkstuk of een libretto.

De begrenzing voorbij

Centraal op het bovenste balkon staat een haas. Als een ultieme regisseur kijkt hij uit over de zaal. De haas is van aluminium - een materiaal zonder karakter – en hol van binnen, "net zoals een acteur, die zich leeg maakt om zich met zijn rol te vullen". Hij werd er geplaatst door de Nederlandse kunstenaar Henk Visch. De haas staat voor de magie van het theater. Net zoals Fabres *Vlaamse krijger van de wanhoop* heeft hij lange oren, die ontvankelijk zijn voor signalen van een andere werkelijkheid. Voor Visch is hij het symbool voor een absolute, immanente aanwezigheid die de mens niet meer kan ervaren, maar die hij nog steeds in zich draagt. Het werk kreeg de titel *Mijn moeder was een aap*, die verwijst naar het dierlijke in de mens, althans volgens de evolutietheorie.

Architectuur als een open boek, een installatie of een scenografie..., voor Fabre, die zelf beeldend kunstenaar is, moest er meer! Hij wou een inbreng vanuit de beeldende kunst, als stimulans en reflectie over de grenzen van zijn eiland. Op onvermoede plaatsen stoot je dus bij het rondgaan op een plaatselijke ingreep van een bekende hedendaagse kunstenaar. Zo schilderde Luc Deleu de stutbalken hoog boven de inkomsteeg tussen beide gevels in de signaalkleuren geel en zwart. Bij het binnenkomen heeft Guillaume Bijl een prikklok geïnstalleerd, hierbij refererend naar het industrialisatietijdperk en ironiserend naar de kunstwereld. Op de vloer onder het afdakje van de binnenkoer materialiseerde Stefaan Hertmans een tekst met als titel "Tekens verdwalen". Een opvallende ingreep, die sterk aansluit bij het theaterwerk van Fabre, zijn de 80 glazen stolpen van verschillende afmetingen welke de Kortrijkse kunstenaar Kris Martin aan het plafond van de artiestenkeuken bevestigde. Nog theatraler is de installatie van de Spanjaard Enrique Marty. Marty combineert sculptuur en muurschildering, waarbij beide beelden samensmelten tot één werkelijkheid: de muurschildering is de mentale projectie van het karakter. Net voor je op het eerste balkon de zaal binnen gaat, kom je voorbij een raam dat uitgeeft in een gang. Op het einde van de gang staat een meisje in een nachthemdje tegen de muur, terwijl een serpentinevormige schildering op de zoldering en de muren aan de andere kant van de gang vertrekt, om te eindigen bij het meisje. Bij nader toezien merk je dat de serpentine samengesteld is uit opeenvolgende identieke afbeeldingen van het meisje. Haar gelaat is verweerd en er zijn gaten in haar lichaam - is ze in staat van ontbinding? Het werk kreeg de titel "Ghost".

Het is maar een greep uit het werk van een vijfentwintigtal bevriende kunstenaars van Fabre. De meeste installaties zijn sterk verbonden met de architectuur. Het gebouw is meer dan alleen maar drager van het kunstwerk, maar is tegelijk uitgangspunt, inspiratiebron en medespeler. Net zoals de muren van de binnenkoer waarvan Hans van Houwelingen de gaten die na de sloopwerken waren overgebleven, opvulde met ruwe fragmenten lapis lazuli, de azuurblauwe steen die in de renaissance vermalen werd om het pigment ultramarijn te bekomen. Behalve dat de kleur symbool staat voor de hoogste verwezenlijkingen in de kunst, refereert ze hier uiteraard naar het bic-blauw van Jan Fabre. Het ultramarijn staat in fel contrast met de rode baksteen, maar heeft dezelfde ruwheid: het onbewerkte verwijst naar de functie van dit labo, waar kunst in zijn nog ruwe vorm voortdurend gepolijst wordt. Juist dit onafgewerkte aspect van deze architectuur creëert de mentale ruimte voor de verbeelding van de theatermaker. Is dit niet de ware reden waarom locatietheater doorgaans zo interessant is, of voorstellingen in gebouwen die niet als theater gebouwd zijn, of in zalen waar de middelen ontbreken, ...

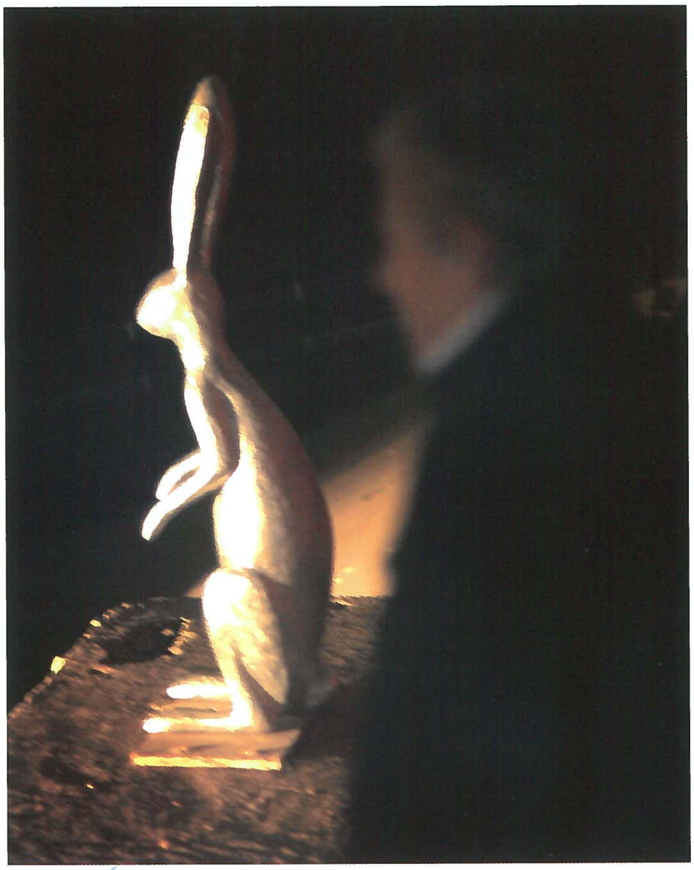

Henk Visch, 'Mijn moeder was een aap', installatie met haas
Foto Bart Grietens

De omphalos van Troubleyn

Bij het verlaten van het gebouw komen we langs een ingekaderde ontwerpschets van Robert Wilson. Wilson stelt voor om in de inkomhall een diepe put te graven, afgedekt met een rooster. Uit de put stijgen fragmenten van Heiner Müllers *Hamletmachine*. Het is een variant van de "omphalos" van het orakel in het antieke Delphi. Omphalos is het Griekse woord voor navel, meer bepaald de navelsteen of de steen die een scheur in de aardkorst bedekte waaruit gassen van vulkanische oorsprong ontsnapten. De Pythia, een zieneres, zat op een driepotige zetel boven de omphalos om de berichten die komen uit het diepste van de aarde op te vangen.

Het project van Wilson is gelijkaardig aan de reeds uitgevoerde bron in het Watermill Center in Long Island. Analoog aan het Troubleyn Laboratorium geeft Watermill jonge kunstenaars de mogelijkheid te experimenteren. De Omphalos van Troubleyn moet de connectie maken tussen beide gebouwen. "It conveys a message from another faraway place, a message of alliance from another world, were kindred spirits are fathoming the same depths", aldus Robert Wilson.

Het eiland van Fabre kent geen begrenzing, gaat over de grenzen heen. Misschien komt dit omdat de wereld van de verbeelding reikt tot in het oneindige.

AMPCO BELGIUM
Creative Audio Solutions

- Pasklare oplossingen voor elk project
- Advies, ontwikkeling en realisatie
- Technische ondersteuning en opvolging
- Bekabeling
- Akoestische studie

Hoek 76 Unit 72
2850 Boom
Tel: 03/844.67.97
Fax:03/844.67.46
Contact: Steven Kemland
e-mail: steven@ampcobelgium.be

AMINA • APHEX • ASL • AUDIO-TECHNICA • BOSCHMA CASES • CREST • DAD • DIGIDESIGN-VENUE • FREEFLOAT
FURMAN • MARTIN AUDIO • MIDAS • MOTU • MULTISMART • PEAVEY • POWERSOFT • QUESTED • RADIAL
RENKUS-HEINZ • SONIXELL • TRACE ELLIOT • VARIPHONE • WISYCOM • XTA

...tentoonstellingen, lezingen, besprekingen, boekhandel...

JTSE 2007

JOURNÉES TECHNIQUES DU SPECTACLE ET DE L'EVÉNEMENT

Internationale theatertechnische tentoonstelling

in Parijs op 27 en 28 november 2007

Dock Pullman

Porte de la Chapelle - Parijs

9.30 - 18.30 uur

Gelieve U in te schrijven op onze site

www.jtse.fr

Inlichtingen

Editions AS
14, rue Crucy
44000 - Nantes - France

E-mail: info@jtse.fr

Podiumtechnologie
Engineering
Plan-en adviesbureaus
Stoffen
Zetels
Licht en Belichting
Geluidstechnologie
Veiligheid
Vorming
Dienstprestatie

BASTT CONTACTDAG
IN DE LEUVENSE STADSSCHOUWBURG OP 1 JUNI 2007

SIEBER MARLEY

EEN AFSCHEID, BLOEMEN EN VUURWERK

"Het einde van het theaterseizoen staat voor de deur, tijd voor wat vuurwerk", moet Rose Werckx hebben gedacht toen ze de planning voor de laatste contactdag van dit seizoen opstelde. Want dit is wel het minste wat over deze dag kan verteld worden.

Het verhaal van de schouwburg

Yves Gasia, directeur van de stadsschouwburg leidde de dag in met een stukje geschiedenis.

In het begin van de 19^{e} eeuw was er al een duidelijke vraag naar een gebouw ter bevordering van het Leuvense culturele leven. Het antwoord kwam er in 1806 met de bouw van zaal Frascati in de Diestsestraat, een project van Willem Cordemans. Structurele veranderingen in de stad zorgden voor de afbraak en de bouw van een nieuwe schouwburg naar een ontwerp van stadsarchitect Edward Lavergne. De plechtige inhuldiging vond plaats in 1864 met de opvoering van de opera "Romeo en Julia".

Maar ook deze schouwburg bleek geen lang leven beschoren. Op 25 augustus 1914, de dag van de verwoesting van Leuven, werd de eerste stadsschouwburg volledig vernield. Uiteindelijk opende een vernieuwde schouwburg op 11 maart 1938 haar deuren met de opvoering door de KNS van het Chinees toneelstuk "Jonkvrouw Edelwater" in een vertaling van Marnix Gijsen. Op dat ogenblik behoorde de Leuvense schouwburg, qua infrastructuur en technische installatie (centrale verwarming met warme lucht!), tot de modernste van het land.

In mei 1944 veroorzaakte een nachtbombardement ernstige schade aan het ge-bouw, waardoor men verplicht was tijdelijk de voorstellingen te onderbreken. Na de oorlog hervatte men de opvoeringen in een gedeeltelijk hersteld gebouw.

In 1983 besloot men het technische gedeelte van de zaal aan te passen aan de nieuwe eisen inzake belichting en mechanische infrastructuur. Daarna vernieuwde men ook de scènevloer en de zetels.

Aangezien het gebouw door het veelvuldige gebruik stevig door de tand des tijds was aangetast en beperkte aanpassingen en renovatiewerken geen oplossing bleken, besloot men om vanaf 1994 over te gaan tot een totale renovatie van het gebouw. Een eerste fase omvatte het vernieuwen van de artiestenloges en de ticketbalie, de volledige elektrische installatie van het gebouw, het vervangen van de ramen, nieuwe bevloeringen en schilderwerken.

De installatie van een branddetectiesysteem en betere evacuatiemogelijkheden vergrootten aanzienlijk de veiligheid.

Tijdens een volgende fase in 1996 kregen de zaal, de foyer en de inkomhal een opknapbeurt, gekoppeld aan het vernieuwen van de verwarming en de licht- en klankinstallaties.

De ingrijpende wijzigingen kaderden niet alleen in een totaalconcept van veiligheid en duidelijkheid, maar men is er ook in geslaagd de eigentijdse eisen van techniek en comfort maximaal in overeenstemming te brengen met de historische en esthetische kwaliteiten van deze "bonbonnière".

De jongste jaren is er vooral technisch geïnvesteerd in een nieuwe scènevloer, een lichtorgel, het geregeld aankopen van bijkomend belichtings- en ander technisch materiaal, de aankoop van een hoogwerker, met als kers op de taart de installatie van een geautomatiseerde trekkenwand in 2006.

Op die wijze blijft de Leuvense schouwburg, spijts manifeste tekorten op het vlak van zichtlijnen - door de specifieke zaalstructuur - een aantrekkingspool voor artiesten en theaterbezoekers.

Zeg het met bloemen

Een volgend agendapunt handelde over de herstructurering van de Raad van Bestuur van BASTT. Rose Werckx gaf de volgende toelichting:

Nieuw staat tegenover oud en betekent dikwijls afscheid nemen van personen.

Vier mensen verlaten eind juni 2007 de Raad van Bestuur.

Marc Vandermeulen, omwille van zijn educatieve activiteiten vooral binnen de opleiding in het RITS.

Dan 3 getrouwen, die na 26 jaar BASTT de fakkel doorgeven.

Een ervan is Guido Snoeck, één van mijn beste medewerkers.

In 2002 vroeg ik hem een tekst te schrijven over zijn ervaringen binnen onze vereniging, en ik citeer:

"Zelf ben ik medestichter van BASTT en tot nu toe in de Raad van Bestuur mogen blijven.

We zijn zeer klein begonnen en zeer langzaam gegroeid. In de beginjaren was mijn taak vooral het bijhouden van centen. Ik sta 300% achter een samenwerking tussen scenografen, architecten en technici in de vereniging.

De Basiscursus in Neerpelt ligt me nauw aan het hart. De jongere generatie beschikt nu over een degelijke structuur in het onderwijs en ook binnen de vereniging waarop ze kan bouwen. Toch moet er nog veel gebeuren.

Persoonlijke voordelen heb ik nooit uit BASTT gehaald, wel heb ik er geleerd dat stellingen nooit definitief zijn. In ons vak waar emotie hoogtij viert is het altijd aanpassen en bijsturen.

Tussen streven naar en strebers is er een groot verschil."

Guido, jij behoort duidelijk tot de 1ste categorie. Verantwoordelijkheid is geen vaag begrip voor jou. Wij danken je hartelijk voor je inzet.

Een 2de persoon die omwille van gezondheidsredenen het schip verlaat is Luc Dhooghe, mijn steun binnen en buiten de Raad van Bestuur.

In 2002 schreef hij het volgende:

"Als architect en scenograaf kwam ik vaak in contact met heel de hiërarchie van mensen die betrokken zijn in het theaterbestel.

Hierdoor heb ik met de tijd het volgende geleerd: schijnbaar tegenstrijdige belangen kunnen convergeren naar gemeenschappelijke belangen.

Alleen moet men ervoor zorgen dat men technische problemen, veiligheid op de werkplaats en andere lastige zaken mee opneemt in het creatieve proces van de productie, of meer nog, ze als uitgangspunt gebruiken bij het ontwerp zoals dat met tekst, muziek en acteurs gebeurt.

Een mooie illustratie hiervan is de elektrische koffiemolen. Begin van de jaren zeventig waren er

huismoeders die telkens vergaten het deksel vast te houden terwijl ze op de bedieningsschakelaar drukten. Het gevolg was dat alle koffiebonen op de vloer terecht kwamen. Een Duitse firma is toen op het idee gekomen het deksel als drukknop te gebruiken. Het resultaat was dan wel een koffiemolen met een nieuwe look.
In het theater kan dat ook als men gaat samenzitten. Daarom gaat mijn interesse uit naar het bevorderen van de communicatie tussen ontwerpers, uitvoerders en gebruikers in functie van het artistieke proces."
Dit waren geen ondoordachte bedenkingen. Ik ben blij dat hij artikels in Proscenium wil blijven verzorgen, waarin hij op zijn eigen manier ons aanzet tot nadenken over het amalgaam van theaterarchitectuur, techniek en vormgeving.

De 3de persoon van het trio, ben ikzelf.
Het was voor mij een moeilijke beslissing om uit het bestuur te stappen en het voorzitterschap door te geven. Je verlaat niet zo graag een boot die aan het varen is. Ik heb daarom ook gekozen om de redactie van Proscenium verder te zetten. Mij rest alleen maar jullie leden en de leden van de Raad van Bestuur te danken voor de ondersteuning van onze vereniging. Het zijn geen loze woorden. In de faxen, mails of telefoontjes waren het de vragen en replieken van de leden die mij duidelijk maakten dat dit geen werk was met een dode materie, maar met mensen in een toch wel zeer boeiende sector van het theater.

De laatste maanden hebben wij hard gewerkt om de Raad van Bestuur te versterken met nieuwe leden. Vier personen uit diverse sectoren in het theater hebben hun diensten aangeboden. Het zijn in alfabetische volgorde:
- Frankie Goethals is hoofd belichting in de Vlaamse Opera en bedenker van deze thema-dag.
- Sieber Marly is theatertechnicus, onlangs afgestudeerd aan het Rits, waar hij hopelijk binnenkort een tweede diploma mag gaan afhalen.
- Geert Torfs, die als toneelmeester werkzaam is bij Studio 100.
- En Barbara Vandendriessche, die enkele jaren geleden als regisseur afstudeerde aan het Rits en vervolgens theatervormgeving volgde aan de Popok. Momenteel is ze zowel bedrijvig als regisseur en als scenograaf.

De aflossing is er, wat de toekomstplannen betreft geef ik graag het woord aan Ivo Kersmaekers die onlangs verkozen werd tot nieuwe voorzitter. Sinds 1989 zetelt hij in de Raad van Bestuur. Hij werkt bij Studio 100 en is voorzitter van de Technology Commission van de OISTAT. Hij zal worden bijgestaan door de hoofdtechnicus van het dansgezelschap Rosas, Johan Penson.

Een staande ovatie volgde en de bloemen dienden als schild om de emotie weg te schermen.
Ivo nam het woord:

Bedankt Rose, voor je jarenlange inzet. Het wordt geen sinecure om al het werk dat je samen met Luc en Guido deed over te nemen. Wij zijn ervan overtuigd dat jullie ons in de toekomst zullen blijven steunen.
Goede dingen behouden, nieuwe dingen toevoegen, daar gaat het om. Volgend seizoen willen we Proscenium blijven uitgeven, de website uitbouwen en contactdagen als deze organiseren. Verder blijft BASTT als belangenorganisatie optreden. Afgelopen jaar waren wij actief aanwezig in de commissie voor de samenstelling van de nieuwe Europese normen voor theatertechnische inrichtingen en in de ontwikkelgroep van de standaard voor ervaringsbewijzen voor podiumtechnici van de SERV, en we gaan dit blijven doen.

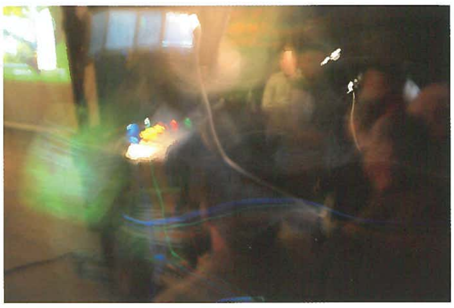

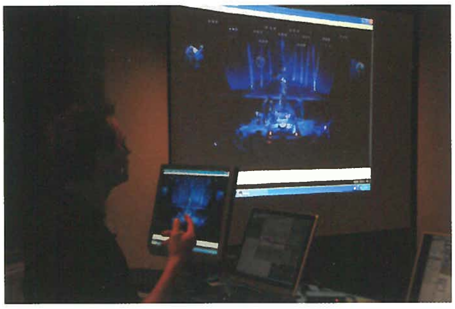

Foto's: Jerôme Mackelbergh

Cursussen zijn en blijven een belangrijk onderdeel van de BASTT werking. In de toekomst willen we meer 'on demand' gaan werken. Dit wil zeggen dat theaters, gezelschappen, overheden op ons een beroep kunnen doen om cursussen op maat te ontwikkelen. We blijven er wel naar streven dat onze cursussen voor iedereen toegankelijk blijven. Op het programma staan onder meer cursussen Vectorworks, SketchUp, bedieningsvakman mechanische trekkenwand, en een voorbereidingscursus ervaringsbewijs podiumtechnicus.

BASTT heeft één groot probleem en dat is participatie van de leden. Onze werking kan niet bestaan zonder vragen, voorstellen, advies en medewerking van jullie. Jullie zijn met meer dan 500, dus laat van jullie horen!

... en vuurwerk

Dit vurig betoog brengt ons naar een iets meer ontvlambaar onderwerp namelijk het gebruik van pyrotechnische speciale effecten in het theater of in afkorting beter gekend als PSE. Vuurwerk kennen we allemaal van feestjes die graag met een knal van start gaan, we noemen deze groep grootvuurwerk. Een andere groep is ernstvuurwerk en gebruikt men bij noodsignalen. PSE behoort tot een derde groep en daar handelde de lezing over van Eric Geirnaert. Eric is actief in de Vlaamse opera als specialist in pyrotechnische speciale effecten. In zijn lezing gaf hij de basisinformatie over het gebruik van deze effecten in het theatergebouw, met de nadruk op veiligheid. De integrale versie van zijn lezing vindt u elders in dit nummer.

Demonstraties

Voorzichtigheid en precizie bij het gebruik van pyrotechniek zijn cruciaal, en niet om meer uren te kloppen. Ze bewijzen hun dienstbaarheid zoals we na de middag zelf meemaakten op de binnenkoer van de stadschouwburg, waar de firma Dees en Lemaître een showcase had opgesteld met verschillende van hun effecten, zodat we de theorie direct aan de praktijk konden toetsen. Meer informatie over deze producten kan men vinden op www.dees.be Naast deze knaleffecten had dit bedrijf nog enkele speciale effecten meegebracht. Veel belangstelling was er voor een toestel dat water in bepaalde vormen laat vallen volgens het watervalprincipe. Wie er niet bij was en dit toestel toch eens in werking willen zien, kan surfen naar www.lemaitreltd.com. Onder het item 'products' en 'special effects' vindt men er de Aqua Visual Fx.

De stadsschouwburg van Leuven kon deze dag ook pronken met de nieuwe geautomatiseerde trekkenwand geïnstalleerd door Stakebrand, die zelf aanwezig was om de nodige uitleg te geven.

Een vierde groep luisterde aandachtig naar een demo van het programma Vectorworks: hoe kan je door middel van software een lichtplan gemakkelijk ontwerpen en eventueel toch al eens bekijken hoe het er in de realiteit zou gaan uitzien.

Meer en duidelijke informatie over deze materie kan men vinden via www.vectorworks.be.

One for the road

Deze contactdag werd zoals de goede traditie voorschrijft afgesloten met een drink, met dank aan onze gastheer en de ganse technische ploeg van de Stadsschouwburg. Blijkbaar is er door velen nog lang 'nagekaart' in het Leuvense centrum.

PYROTECHNIEK...

EEN HISTORIEK!

THOMAS DESMET

Oscar Wilde schreef in "Woman of No Importance"

It is the people who don't know how to play with it (fire) who get burned up.

Nogal vrij vertaald vertelde iemand me het op de volgende manier:

Mensen die hun vingers verbranden, begrijpen niets van het spel met vuur

Pyrotechniek is zo oud als de straat. De oorsprong van het woord "Pyrotechniek" komt van bij de Grieken: de Griekse woorden "Pyr" (wat staat voor "vuur") en "Techne" (wat staat voor "kunst") betekenen letterlijk "de kunst van het vuur", ofte "*de kunst om het vuur te verwekken en het te beheersen*".

De omgang met vuur en rook als signalisering is reeds gekend vanaf ongeveer 1200 v.Chr. Rond 500 v.Chr. was er al sprake van een vuur(signaal)post die zichtbaar was vanop een afstand van 530 km. Over het gebruik van rook werd voor de eerste keer bericht in 420 v. Chr., toen men bij een belegering houtbundels met zwavel en pek gebruikte om de vijand uit te roken.Later, door de ontdekking van explosieve stoffen, was men in staat om veel krachtiger signaalmiddelen te fabriceren die bovendien een stuk sneller vervaardigd konden worden. Omstreeks 800 n.Chr. zouden in Byzantium (nu Instanbul) al raketten gemaakt worden. Rond 970 n.Chr. waren raketten ook in China gekend. Ze werden ingezet om brandhaarden te ontsteken, maar ook als strijd- en signaalmiddel.

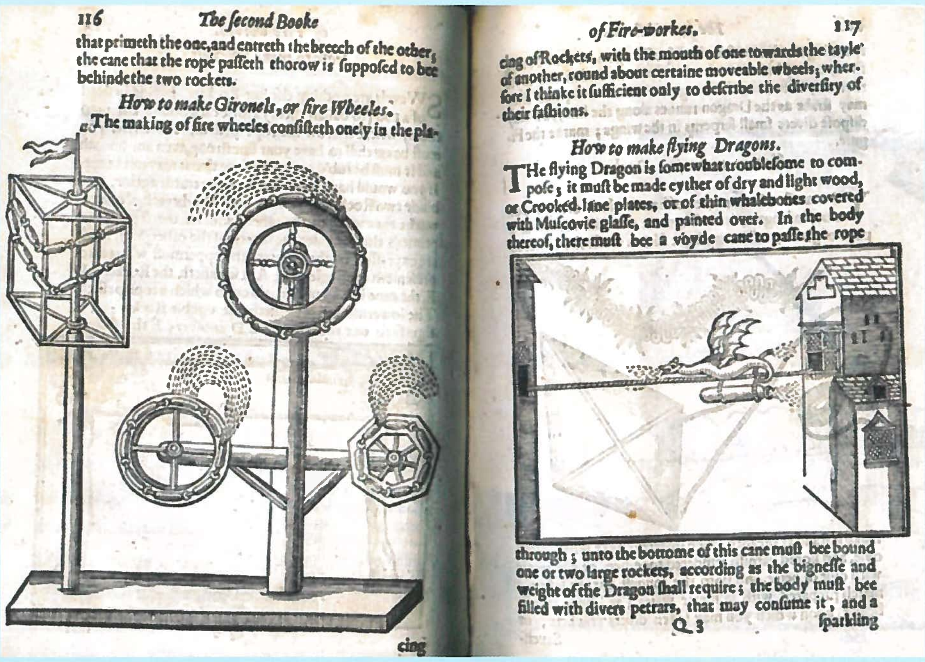

116 The second Booke

that primeth the one, and entreth the breech of the other, the cane that the rope passeth thorow is supposed to bee behinde the two rockets.

How to make Gironels, or fire Wheeles.

The making of fire wheeles consisteth onely in the pla-

cing

of Fire-workes. 117

cing of Rockets, with the mouth of one towards the tayle of another, round about certaine moveable wheels; wherfore I thinke it sufficient only to describe the diversity of their fashions.

How to make flying Dragons.

THe flying Dragon is somewhat troublesome to compose; it must be made eyther of dry and light wood, or Crooked lane plates, or of thin whalebones covered with Muscovie glasse, and painted over. In the body thereof, there must bee a voyde cane to passe the rope through; unto the bottome of this cane must bee bound one or two large rockets, according as the bignesse and weight of the Dragon shall require; the body must bee filled with divers petrars, that may consume it, and a

Q 3 sparkling

(vuurwielen en vliegende draken dmv pyrotechniek: tekeningen uit "The Mysteries of Nature and Art", John Bate - London 1635)

(Illustratie uit "The Firework Book. Gunpowder in Medieval Germany", Kramer & Leibnitz, Pag. 51)

Rond 1354 zou de Franciscanenmonnik Bertold Schwarz het "buskruit" uitgevonden hebben. Het is aangetoond dat hij daadwerkelijk rond deze periode geleefd heeft en als alchemist met explosieve mengsels experimenteerde. Het is echter bewezen dat de Engelse Franciscanenmonnik Roger Bacon reeds vóór 1249 als eerste het recept voor buskruit neerschreef. Buskruit werd destijds voornamelijk gebruikt voor militaire doeleinden.

Buskruit, waarschijnlijk het belangrijkste ingrediënt in de keuken van de pyrotechnieker, is samengesteld uit salpeter (ca. 80%), houtskool (ca. 15%) en zwavel (ca. 5%). De pyrotechnische eigenschappen van buskruit worden bepaald door zowel de korrelgrootte als de verhoudingen van de chemische samenstelling. De Chinezen beschikten in 1268 weliswaar al over vuurpijlen en -raketten, maar zouden het poeder waarschijnlijk niet uitgevonden hebben.

De eerste berichten over pleziervuurwerk dateren van rond 1475.

Het koppelen van vuurwerk aan muziek bereikte een hoogtepunt in 1749. Naar aanleiding van de Vrede van Aken componeerde *Georg Friedrich Händel* daarvoor "*Music for the Royal Fireworks*", een muziekstuk dat vandaag nog steeds gebruikt wordt bij muziekvuurwerken.

VEILIGHEID BIJ PYROTECHNISCHE SPECIALE EFFECTEN

ERIC GEIRNAERT

Elk theater krijgt vroeg of laat te maken met "vuurwerk" in een eigen of een bezoekende productie. In dit artikel gaan we na hoe je dat doet op de meest veilige manier.Laten we even bekijken wat vuurwerk eigenlijk is. We onderscheiden vooreerst het consumentenvuurwerk (nieuwjaarspret) en het professionele vuurwerk. Dit laatste kan dan weer worden opgedeeld in drie groepen: het grootvuurwerk (21 juli), het ernstvuurwerk (bijvoorbeeld noodsignalen) en de zogenaamde PSE. De term PSE of Pyrotechnische Speciale Effecten omvat alle vuurwerk (effecten) die gebruikt kunnen worden met geringe publieksafstanden, zowel binnen als buiten, in het theater, tijdens concerten en presentaties. Of een bepaald soort "vuurwerk" hiervoor gebruikt kan worden, wordt aangegeven door de fabrikant. Het gebuik van PSE kan gevaarlijk zijn en het zal dan ook niet verwonderen dat de wetgeving terzake zeer strikt is. Het gaat zelfs zover dat alle effecten op scène van elektrische aard moeten zijn. Er kan echter een ontheffing gegeven worden door de lokale brandweer. Het is dan ook zeer belangrijk om met de brandweer een goede relatie op te bouwen. Dit kan slechts gebeuren door het tonen van vakkennis, een doorgedreven streven naar veiligheid en een goede communicatie.

Voorbereiding en planning

Dat er soms een kloof bestaat tussen wat men wil, en wat men kan of mag, is duidelijk. Zo zal er steeds, zowel bij een nieuwe als een bestaande show, naar geschikte effecten moeten worden gezocht. Soms mogen bepaalde effecten hier niet gebruikt worden of is het nuttig een effect te verkleinen. Het vinden van het juiste effect wordt natuurlijk ook bepaald door de wensen van de regisseur. Hierbij zal de pyrotechnicus een adviserende rol spelen. Welk effect men ook kiest, een vonkenregen, een knal, een flits of een rookwolk, het geniet steeds de voorkeur om bestaande "kant-en-klaar" effecten te gebruiken (1).Het geld dat men uitspaart door zelfbouw wordt ruimschoots teniet gedaan door de zekerheden betreffende effectgrootte en gelijkmatigheid gegarandeerd door de fabrikant.

Alle fabrikanten beschikken over een catalogus waaruit men een geschikt effect kan kiezen. Bij elk effect hoort ook een MSDS-fishe. Dit is de zogenaamde "Material Safety Data Sheet", een bijsluiter waarin men veel informatie kan vinden over het effect en de mogelijke risico's.

(1)

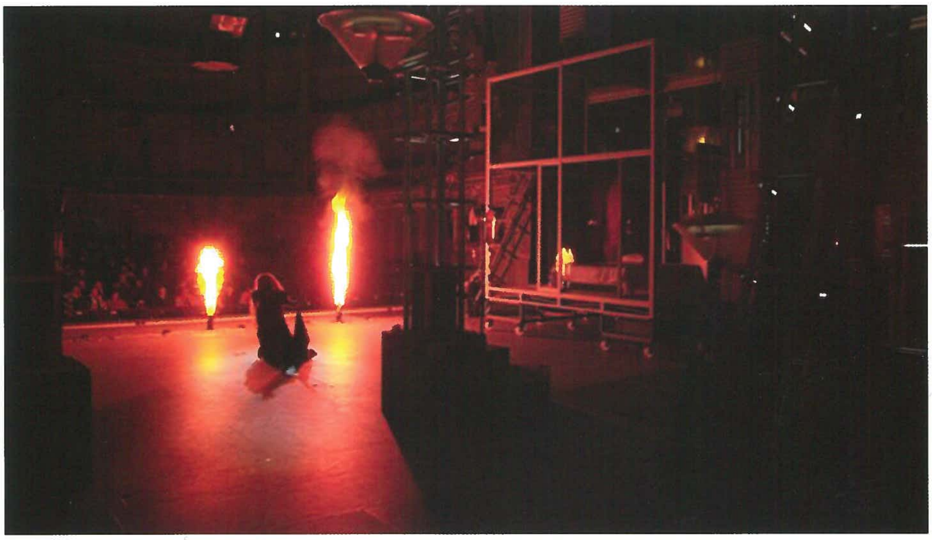

(2)

Ook al heb je voldoende ervaring met deze producten, toch is het steeds nuttig om een minipresentatie (2) te houden om een goede effectkeuze te bepalen. Hierbij kan zowel het productieteam, de preventieadviseur en eventueel de brandweer aanwezig zijn. De bekende spreuk "Een beeld zegt meer dan duizend woorden" is hier zeker van toepassing. Ook bij een test dient men eerst de scène in gereedheid te brengen. Geef instructie aan de podiumtechnici, artiesten en blusploeg, verwijder brandbare voorwerpen. Let hierbij vooral op stofnesten achter radiatoren en in kabelgoten. Zorg voor voldoende en geschikte blusmiddelen. Respecteer de veiligheidsafstanden en behandel kleding en decor met een brandvertragend product waar nodig.

De installatie

Pyrotechnische speciale effecten beschikken doorgaans over een elektrische ontsteking. Dit heeft als voordeel dat men een effect, of meerdere effecten, op precies het juiste moment kan ontsteken. De installatie bestaat dan ook uit drie grote delen: de effecten (effecthouders), de aansluitkabels

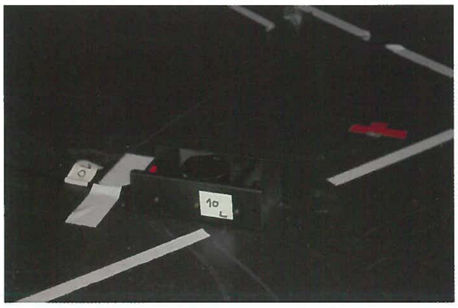

(3)

(4)

(5)

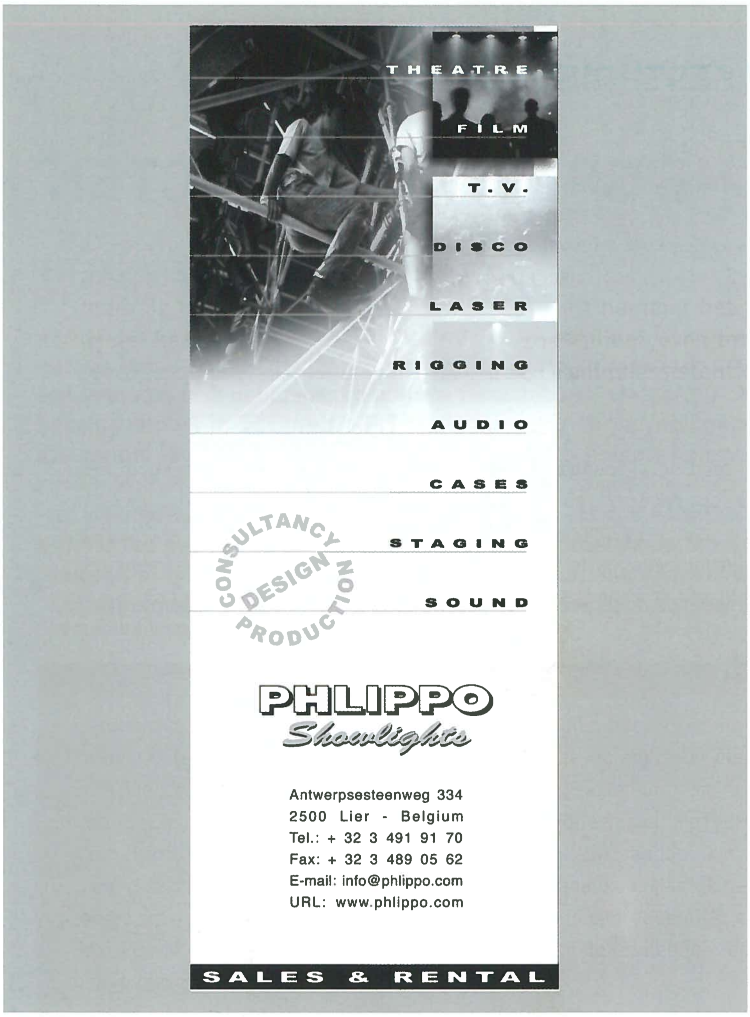

Joystick

JOYSTICK AUDIO BVBA Raf Lenssens consulting

GELUID VOOR THEATER

*Advies van een specialist met ervaring in theater
persoonlijke begeleiding

*Voorstel totaal-project of losse apparatuur

*Opleiding, vorming, cursus geluid in uw eigen theater

VERKOOP VAN TOPMERKEN AUDIO

Soundcraft, Midas, Sennheiser,
Lexicon, Meyer Sound , BSS
Tascam, Neumann, AKG, Shure, RPG, DPA
dbx, Klark Teknik, d&b
Multikabelsystemen,
....etc...

contacteer: Raf Lenssens
Joystick audio Luchterenstraat 25 A 9031 Drongen
Tel: 09/2363718 Fax: 09/2363719
GSM: 0475/669849 joystick@skynet.be
www.joystick.be

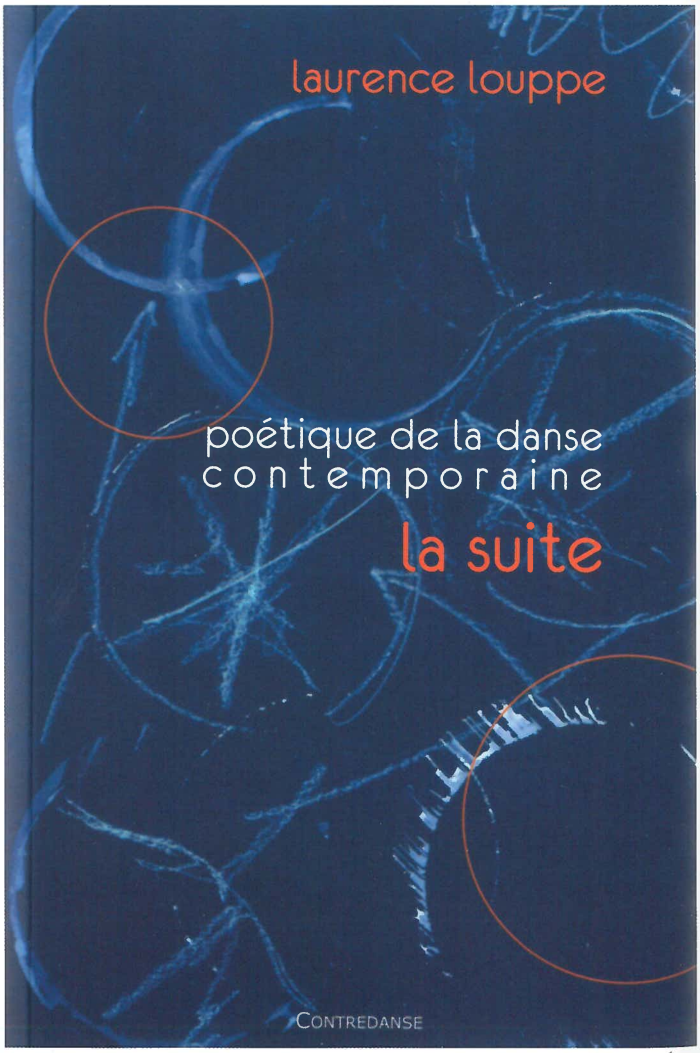

Info: www.contredanse.org

(afvuurkringen) en de afvuurmodule.
De effecten moeten steeds stevig bevestigd worden. Hiervoor bestaan er in de handel ook speciale effectenhouders (3). Let bij het plaatsen goed op de effectrichting en zorg voor voldoende afstand tot de technische installatie, personeel en decor. Zorg dat effecten nooit afgedekt worden. Dit kan de werking negatief beïnvloeden. Een uitzondering hierop is het plaatsen van een klein dekseltje in aluminiumfolie om incidentele ontsteking door andere effecten te vermijden. Draag bij het plaatsen van de effecten steeds katoenen kleding. Synthetische kleding kan zorgen voor statische ontlading (vonken).
De aansluitkabels zijn bij voorkeur niet zwart of grijs. Dit vermijdt verwarring met andere kabels en heeft als voordeel dat beschadiging (door hitte) sneller zal opgemerkt worden. Ook de kabels moet men stevig vastleggen, zowel op de grond als op decor en truss-constructies.
De afvuurmodule geeft een elektrische puls die de effecten tot ontbranding brengt. Een goede afvuurmodule beschikt steeds over een sleutelcontact, zo zal enkel de pyrotechnicus de effecten kunnen ontsteken (4). Tevens zijn er tuimelschakelaars voor het selecteren van de afvuurkringen en een afvuurknop.
Dit is steeds een drukknop (pulsschakelaar). Bijzonder handig is ook een testfunctie. Deze zal een zeer kleine teststroom (ver beneden de afvuurstroom) door de afvuurkringen sturen en deze testen op onderbrekingen. De afvuurmodule moet steeds zodanig geplaatst worden dat er een vrij zicht is op de effecten. Een monitor kan hierbij nuttig zijn om een onvolledig zicht op de scène aan te vullen (5).

Tijdens de show

Plaats de effecten steeds zo kort mogelijk voor aanvang. Dit vermijdt immers beschadiging of nat worden (openlucht). Het afvuren van de effecten gebeurt op initiatief van de toneelmeester of de pyrotechnicus. Deze laatste heeft echter steeds de eindbeslissing. Bij omvangrijke effecten of luide knallen kan men personeel en artiesten door middel van een afgesproken signaal verwittigen. Na het ontsteken let men erop dat alle effecten gedoofd zijn (nasmeulen). Half ontbrande of smeulende effecten kan men best onderdompelen in een emmer zeepwater. Draag bij deze operatie steeds een veiligheidsbril en handschoenen. Controleer na de show de installatie op beschadiging.
Indien er tijdens de show iets misliep, technisch of in de regie, zorg dan steeds voor een goede nabespreking met alle betrokken partijen.

Ik hoop dat dit artikel een aanmoediging mag zijn voor wie op kleine schaal gebruik wil maken van PSE. Het is een boeiend onderwerp waarover ook ik nog elke dag wat bij kan leren.

TWEE CASESTUDIES

Productie : **Don Giovanni**
Gebruikt effect :
Valspot voorzien van 500 W halogeen + Small Robotic (Le Maitre).
Schakelaar achteraan de spot schakelt om van lamp naar ontsteking effect. De lamp gaat uit en de Robotic geeft een vonkenregen die een kortsluiting simuleert.
Probleemstelling :
Het effect wordt bediend door een acteur/solist. Door een te gevoelige schakelaar en een manipulatie door meerdere personen bestaat het gevaar op een voortijdige ontsteking.
Oplossing :
Doorgedreven briefing en oefening met het effect. De schakelaar werd minder gevoelig gemaakt door het metalen lipje voor de helft af te zagen en te omringen met een "veiligheidsrand", een opstaande houten rand die een incidentele ontsteking onmogelijk maakt.

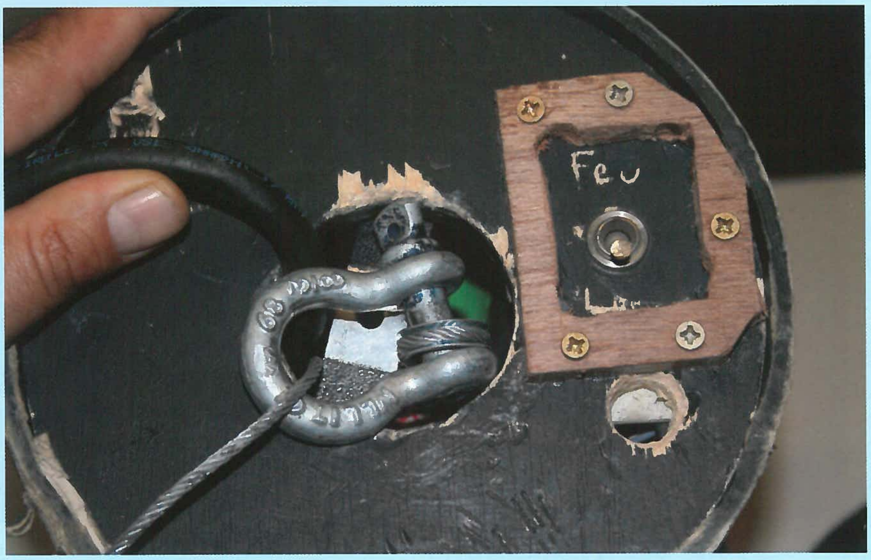

Productie : **De Walkure**
Gebruikt effect :
Theatrical Flash, 3 X Small, 4 X Medium, 2 X Large (Le Maitre). De effecten werden op de grond geplaatst, verspreid over de zij- en achterscène. De bedoeling van de effecten was een simulatie van ontploffingen tijdens straatrellen. De effecten werden deels verhuld door rook (rookmachines).
Probleemstelling :
Veel mensen (solisten en figuratie) op veel en snel wisselende posities. Beperkt zicht op de scène door rook en decorelementen.
Oplossing :
Uitgebreide briefing van Soli en figuratie. Feedback via toneelmeester en bedieners van de rookmachines. Gebruik van monitor met scènebeeld bij de afvuurmodule.

inventive showbiz textiles & draperies
Evenement: Pop Idol Ijsland
Locatie: Reykjavik, Ijsland
Productie: Luxor
Materialen: Decoratie in Alushape Dessin Dubbelzijdig (rock)
en Chameleon Sterrendoeken
ShowTex
www.showtex.com

CANDELA
LIGHT TECHNOLOGY
CANDELA BVBA • HOEK 76 UNIT 74 • 2850 BOOM
TEL 03 880 60 10 • FAX 03 880 60 11
WWW.CANDELA.BE
CONTACT: GEERT CUSTERS
GSM 0475 602 008 • GEERT.CUSTERS@CANDELA.BE
VARI*LITE®
Exclusief distributeur Benelux
Distribution of professional lighting equipment
Service and support
"Intelligent" lighting for theatre and projects
Exclusive distribution
ARKAOS • ARTISTIC LICENCE • CLAY PAKY • CLS • E:CUE • ETC
IES • FLATLITE • LIGHTWAND • LITEC • LODESTAR • MANFROTTO
MA LIGHTING • MAJOR • RAINBOW • ROSCO • XILVER • VARILITE
Distribution
GE Lighting • Osram • Philips

VLAREM REGELGEVING VOOR SCHOUWBURGEN IN VRAAG GESTELD

PIETER DE KIMPE

Regelgevingen en wetten zijn doorgaans prima hulpmiddelen bij het concipiëren van een gebouw: ze beschermen niet alleen de gebruiker en het milieu, maar kunnen tevens een leidraad zijn voor de ontwerper om tot functionele en bruikbare oplossingen te komen. Maar dan moeten die regels ook in die zin opgesteld zijn. Ze mogen zeker niet verouderd zijn,onduidelijk of vatbaar voor meervoudige interpretaties, want dan zaaien ze onrust en twijfel. Dat is helaas het geval voor de artikels in VLAREM II met betrekking tot het ontwerpen van theatergebouwen.

Vooreerst is de omschrijving van de schouwburgzalen zelf achterhaald, omdat bij hedendaagse voorstellingen de ruimte niet altijd in die zin gebruikt wordt. Dat is het geval als men publiek op de scène zet, of als men ook het auditorium uitrust met mechanische toestellen. De gebruikte omschrijving is duidelijk alleen maar gebaseerd op de klassieke théâtre à l'italienne en de historische 19de eeuwse theaterarchitectuur. Met de vlakkevloerzaal en de black box, verworvenheden van de voorbije eeuw, vergat men rekening te houden. Voor haast elk project moeten afwijkingen aangevraagd worden, waarvan de goedkeuring vaak op zich laat wachten - omwille van tegenstrijdige adviezen of verantwoordelijkheid - soms tot maanden na ingebruikname. Ook vele andere artikels blijken onduidelijk te zijn opgesteld. Dit leidt tot verschil in interpretatie bij de betrokken partijen, m.n. de adviserende organen (brandweer, veiligheidscoördinatoren), de bouwheer (De Vlaamse Gemeenschap en de Gemeenten), het bouwteam (architecten, studiebureaus) en de gebruikers (technici en directies).
BASTT heeft zich de voorbije maanden ingezet om bij de diensten van het betreffende ministerie aan te dringen om een werkgroep samen te stellen om de betreffende artikels te herzien. BASTT wordt hierin gesteund door Fireforum en TTAS.
De redactie

Bij het ontwerpen van theatergebouwen in Vlaanderen zijn verschillende regelgevingen van toepassing. Een van de belangrijkste is de VLAREM (Vlaams Reglement betreffende de Milieuvergunning). De ontstaansgeschiedenis van deze voorschriften gaat terug tot voor en net na wereldoorlog II. Bij besluit van 11 februari 1946 van de Regent - we hadden op dat moment geen koning - werden de titels I en II van het Algemeen Reglement voor de Arbeidsbescherming vastgesteld. Het ARAB bundelde verschillende wetten en koninklijke besluiten in verband met arbeidsveiligheid, arbeidshygiëne en omgevingsbescherming in één code.

Er zijn sindsdien wel wijzigingen doorgevoerd, maar zonder visie op de praktijk van het theater maken en het theaterbezoek dat toch aanzienlijk is veranderd. Het 'zien en gezien worden' op balkons en loges, is bijvoorbeeld nagenoeg geheel verdwenen in het voordeel van een functionele zitopstelling van het hedendaagse auditorium.
De VLAREM wordt regelmatig door middel van besluiten van de Vlaamse Regering aangepast of gewijzigd om gelijke tred te houden met de voortdurende ontwikkelingen in de samenleving. Dat dit niet is gebeurd voor de artikels die betrekking hebben op theatergebouwen maakt deze regelgeving op sommige punten behoorlijk gedateerd. Dit is niet de plaats om deze wetgeving in detail te bespreken, maar ik maak toch graag enkele bedenkingen als bijdrage aan een mogelijke toekomstige actualisering. Dit artikel pretendeert niet een volledig overzicht geven van de VLAREM regelgeving, maar wil wel een aanzet tot dialoog zijn. Ik doe daarom graag een oproep tot bijdrage aan allen die begaan zijn met betere én veiligere theatergebouwen.

De wet op de arbeidsbescherming
Eerst nog even terug naar de geschiedenis. Toen in 1946 het ARAB in werking trad kon dit niet anders dan betrekking hebben op vooroorlogse theaters. Zoals de naam het zegt, ging dit reglement over de gezondheid en de veiligheid van de werknemers. Sinds 1993 wordt het ARAB geleidelijk vervangen door de Codex over het welzijn op het werk.
De arbeidsbescherming is deel van het veiligheidsrecht dat de bescherming van de mens in zijn arbeidsmilieu en leefomgeving beoogt tegen de gevolgen van industriële activiteiten voor zijn gezondheid. Hoewel in hoofdzaak gericht op de bescherming van de mens (werknemer) hebben deze voorschriften ook een positieve invloed op het milieu.

Het milieuvergunningsdecreet
In Vlaanderen is het aspect milieuhinder van het ARAB vervangen door het milieuvergunningsdecreet en zijn uitvoeringsbesluiten (VLAREM). Men vindt de vroegere ARAB artikels 635 – 681 inzake schouwspelzalen nu integraal terug in de VLAREM regels (Afdeling 5.32.3 Schouwspelzalen Art. 5.32.3.1 en volgende).
In 2003 zijn de artikels over de "schouwspelzalen" geregionaliseerd en onderdeel van VLAREM II.
De voorwaarde om op een plaats een voorstelling te organiseren, is dat het publiek op een veilige wijze en in de beste omstandigheden een voorstelling moet kunnen bijwonen. Dat wil zeggen dat zowel veiligheid als goede omstandigheden inzake zichtbaarheid en gehoor absolute en evenwaardige voorwaarden zijn om op een plek een voorstelling te geven.
De ganse oefening zou er moeten in bestaan om deze twee voorwaarden in overeenstemming te brengen. Men moet immers geen voorstellingen organiseren als de veiligheid niet is gegarandeerd, maar het heeft ook geen enkele zin

om dat wel te doen op plaatsen waar men de voorstelling niet of slecht kan zien of horen.
De minister kan bij gemotiveerd besluit individuele afwijkingen toestaan op de milieuvoorwaarden o.a. op basis van technische redenen. Maar de uitkomst daarvan is steeds onzeker want in sommige gevallen afhankelijk van de plaatselijke brandweer die wordt geraadpleegd door de Afdeling Milieuvergunningen van de Gewestelijke Milieuvergunningscommissie .
Een algemeen geldende regelgeving verdient daarom zeker de voorkeur.

Te onderzoeken artikels
Niet limitatieve en voorlopige lijst van artikels die verouderd of te onduidelijk omschreven zijn en voor een nader onderzoek in aanmerking komen:

Art. 5.32.3.3.
§1. Plaatsen en toe- en uitgangswegen
3) De breedte van de doorgang tussen de rijen zitplaatsen mag nergens minder dan 45 cm bedragen.
Opmerking: Geldt dit ook voor klapstoelen in opgeklapte toestand?

§2. Zitplaatsen
1° De zitplaatsen zijn stevig aangehecht, die van de loges en de benedenloges uitgezonderd.
Opmerking: Een duidelijke omschrijving van het begrip "aanhechting" is gewenst. Mogen de stoelen bijvoorbeeld aan elkaar worden gehecht en wat te doen met wegneembare stoelen ten behoeve van rolstoelgebruikers? Ook het begrip loges is bekend, maar wat betekent dat in de hedendaagse theaterbouw?

§4. Gangen in de zaal
De rijen zitplaatsen mogen niet meer dan 10 zitplaatsen omvatten, wanneer er slechts één gang voor bestaat. Zij mogen er 20 omvatten wanneer er twee gangen voor bestaan.
Opmerking: Voor middelgrote (400 a 700 pl.) en grote theaters kan een verhoging van het aantal stoelen per rij beduidend betere horizontale zichtlijnen opleveren. Goede zitplaatsen worden dan niet langer opgeofferd aan auditoriumdoorgangen en een mogelijke evacuatie verloopt vlotter. Buitenlandse reglementeringen (Nederland, Verenigde Staten ...) laten wegens een kortere evacuatietijd dergelijke opstelling toe (*). Een voorbeeld van een dergelijke opstelling in Vlaanderen is de blauwe zaal in deSingel in Antwerpen.

§5. Trappen
3° Elke trede is minstens 30 cm breed en hoogstens 17 cm hoog.
Opmerking: De hoogte van de verschillende aantreden van de toeschouwerstribune is ideaal afhankelijk van de studie van de verticale zichtlijnen. Op het balkon kan een maximale hoogte van 17 cm van de traptreden plaatselijk een bredere veilige aantrede als overloop verhinderen.

§6. Toe- en uitgangswegen
3) De breedte van deze gangen, deuren en trappen staat in verhouding tot het aantal plaatsen, waarvoor ze dienstig zijn. Zij mag niet minder dan 80 cm bedragen en moet minstens gelijk zijn, in centimeters, aan dit aantal plaatsen voor de gangen en de deuren, aan dit aantal vermenigvuldigd met 1,25 voor de trappen welke naar de uitgangen afdalen, en aan dit aantal vermenigvuldigd met 2 voor de trappen die naar de uitgangen opstijgen.
Opmerking: Voor sommige brandweerkorpsen gelden deze coëfficiënten ook voor de gangen en trappen in het auditorium, voor andere dan weer niet.
De Algemene evacuatiecoëfficiënten (60/120/180) zijn daarbij soms wel en soms niet van toepassing als het over het auditorium zelf gaat.

Art. 5.32.3.8. Brandbestrijding

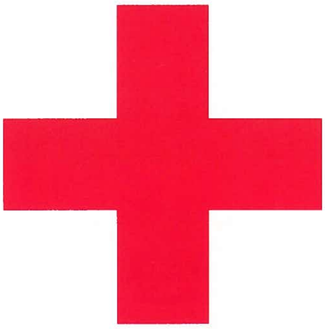

§1. De exploitant moet een uitrusting aanbrengen bestemd om een begin van brand te bestrijden. Voor de vaststelling van die uitrusting raadpleegt hij de bevoegde brandweer.
Opmerking: Sommige brandweerkorpsen eisen een deluge systeem in de toneeltoren, andere dan weer niet.

Art. 5.32.4. Bijzondere voorschriften ten aanzien van schouwburgen, variététheaters en feestzalen, met een speelruimte langs boven of langs onder uitgerust met mechanische toestellen.

Art. 5.32.4.2
§5. Metalen gordijn
1° De toneelopening is voorzien van een knikvast metalen gordijn in staat om, in geval van brand, het doorlaten van rook en van het overslaan van het vuur van het toneel naar de zaal te verhinderen.
Opmerking: Theaters met een toneelopening maar zonder toneeltoren dienen volgens deze regel een knikvast mètalen gordijn te voorzien. Dit is m.i. weer het gevolg van het opstellen van regels met één bepaald type theater voor ogen.
In Frankrijk daarentegen erkent men 3 soorten theaters, waaronder deze met open scène (en een beperkt aantal toeschouwers). Hoe moet deze regel worden gehanteerd voor zalen waar publiek en scène in één enkele ruimte plaatsnemen?
Ook de technologie evolueert, er zijn vandaag veel lichtere rolgordijnen op de markt die het metalen gordijn kunnen vervangen maar die uiteraard niet "knikvast" zijn. Voorbeeld: Casino Oostende.

§7. Ventilatieschermen in het dak van het toneel
1° Het dak is uitgerust met ventilatieschermen 10% van de oppervlakte
2° Een ander gedeelte van dit dak bestaat uit licht glaswerk oppervlakte eveneens minstens 10 %.
Opmerking: Vooral voor dit laatste punt zou telkens een afwijkingsaanvraag bij de minister worden ingediend want zo worden theaters al in geen honderd jaar meer gebouwd.

Ten slotte nog enkele punten die in een vernieuwde regelgeving ook aan bod mogen komen:
- Staande concerten/voorstellingen: toegelaten aantal toeschouwers per m2 (is soms vervat in politiereglement)
- Locatie projecten: algemene richtlijnen voor tijdelijke constructies op locatie
- Inschuifbare tribunes: zie vroegere afwijkingsvoorwaarden op het ARAB die werden gehanteerd door de administratie van de arbeidsveiligheid (FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg)
- Rolstoelgebruikers: hebben groet invloed op het ontwerp van auditoria en de evacuatie. In het ARAB was een afwijking (MB 6 april 1989) voorzien.

(*)
- Life safety Code Handbook, Eighth Edition (chapters 12/13), © 2000, nfpa n°: 101HB00, ISBN: 0-87765-448-4
- BOUWVERORDENING 2003 (versie 6 september 2006), Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (Nederland)

VARIA

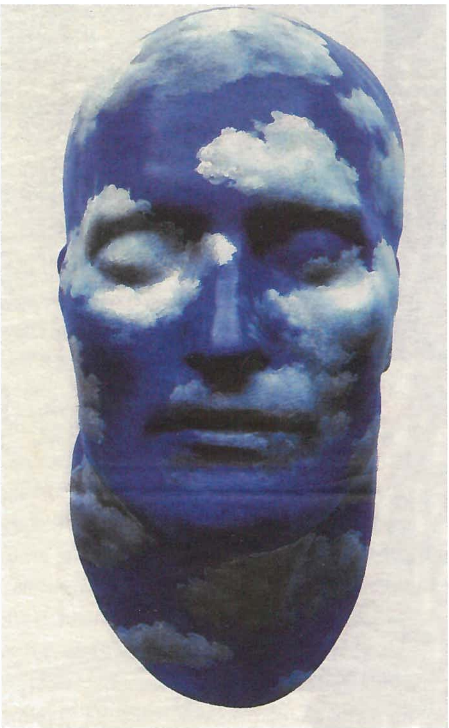

René Magritte, L'Avenir des statues. 1937
© Charley Herscovici

SURREAL THINGS

Meer dan driehonderd objecten zijn bijeengebracht op de tentoonstelling *Surreal things: Surrealism and design*. Je ziet er enkele iconen van de moderne kunst, zoals de telefoon met kreeft van Salvador Dali, de tafel met vogelpootjes van Meret Oppenheim en de satijnen kruiwagen van Oscar Dominguez. Maar vooral vind je er een schat aan dolzinnige ge bruiksvoorwerpen,bevreemdende advertenties en filmfragmenten, en onwezenlijke decors en interieurs, die samen een idee geven van het elan en de aantrekkingskracht van het surrealisme in zijn jonge jaren.
"Het surrealisme leverde objecten op die tot de meest intrigerende van de twintigste eeuw behoren", zegt Ghislaine Wood, de curator van de tentoonstelling. "Het sprak op een ongekende manier tot de verbeelding van het publiek. Zelfs vandaag heeft het nauwelijks aan invloed ingeboet."
uit: De Standaard 25/04/2007

"Surreal things" loopt tot 22 juli in het Victoria & Albert Museum in Londen.
van september tot december is ze te zien in het Museum Boijmans van Beuningen n Rotterdam.
site: www.vam.ac.uk

ZONDER RUIS

Ook de mensen die in de Griekse theaters op de achterste rij zaten, konden perfect verstaan wat er beneden op het podium werd gezegd. Wetenschappers hebben nu ontdekt hoe dat komt, na een onderzoek in het Epidaurustheater, waar de laatste rij zich op zestig meter van het podium bevindt.
De ordening van de stenen trappen waarop het publiek plaatsnam is essentieel, meldt de nieuwssite Nature News. Nico Declercq en Cindy Dekeyser van het Georgia Institute of Technology in Atlanta berekenden dat de trappen in het Epidaurustheater zo zijn gerangschikt dat de constructie als een akoestische filter werkt. Die onderdrukt geluid met een lage frequentie, zoals achtergrondgeluiden, en laat de hoge frequenties van de acteursstemmen door.
Het is onduidelijk of de eigenschap van het theater berust op toeval of zorgvuldig ontwerp. Maar de onderzoekers vermoeden dat de uitstekende akoestiek de Grieken en Romeinen ertoe aanzette de architectuur elders te kopiëren.
uit: De Standaard 29/03/2007

foto: © Jose Fuste Raga/Corbis

TRACKS. ARTISTIEKE PRAKTIJK IN EEN DIVERSE SAMENLEVING

Hoe gaan kunstenaars en culturele werkers op de werkvloer om met diversiteit? Tracks volgt de zoektocht van een twintigtal artistieke praktijken uit Vlaanderen en Brussel. Een afgewerkte dansvoorstelling, een buurtfeest of festival blijkt slechts het topje van de ijsberg. Diversiteit op het podium en in de zaal vraagt ook om het veroveren van de gigantische berg die zich onder het wateroppervlak bevindt.
Dit boek duikt mee in de diepte van het creatieproces, waar het krioelt van nieuwe manieren van omgaan met elkaar, van aftasten en produceren. De verhalen en getuigenissen bieden een blik onder de waterspiegel, tonen de inventiviteit van makers en leggen fricties bloot.
Tracks is een subtiele beschrijving van interculturele competenties in de hedendaagse artistieke praktijk. Een boek vol intuïties en werkmethodes voor wie zelf de interculturele sprong wil wagen.

TRACKS, ARTISTIEKE PRAKTIJK IN EEN DIVERSE SAMENLEVING
An van. Dienderen, Joris Janssens, Katrien Smits
Uitgeverij EPO, Vlaams Theater Instituut, Kunst en Democratie
ISBN: 9789064454295
TRACKS is voor 22 euro te koop in de boekhandels of via www.vti-be/publicaties of www.epo.be

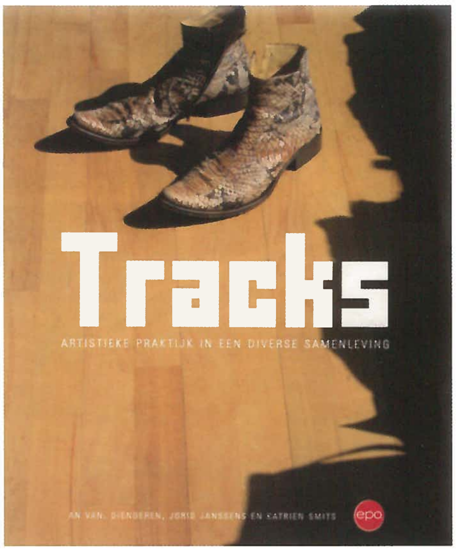

IN MEMORIAM
Johan Van der Bracht

Op 18 juni 2007 overleed op 76 jarige leeftijd in Bocholt . Hij was onder meer stichter, directeur en acteur van het Brussels Kamertoneel BKT, regisseur bij de Koninklijke Vlaamse Opera Antwerpen, leraar aan het Koninklijk Vlaams Conservatorium en aan het St-Lievenscollege in Antwerpen, auteur en wijsgeer.
"Zo zal dan na andere Vlaamse steden, ook Brussel een kamertoneel hebben" zo begon zijn artistieke verantwoording bij de stichting van het BKT in 1964. "Het moet gestalte geven aan de idee, zoals ze wordt uit de zoekende geest en de bewustwording van het gemoed. Wij wensen uit de traditie, te bewaren wat ons vandaag nog essentieel lijkt, en ons niet hindert in het intieme kontakt met elkaar. Misschien vinden wij mettertijd een eigen stijl, een enigszins nieuwe taal om met ons publiek te spreken."

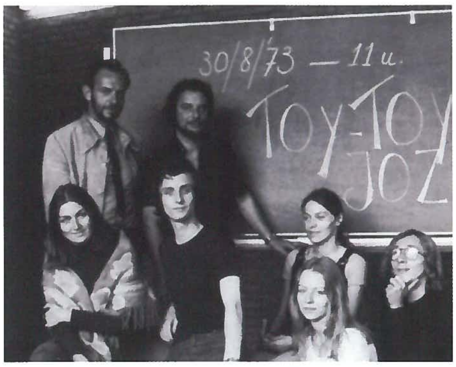

Johan Van der Bracht (links boven) met het BKT gezelschap in 1973

TELESCOPISCHE TRIBUNES EN STOELEN:
DE KUNSTLINIE - Almere (NL)

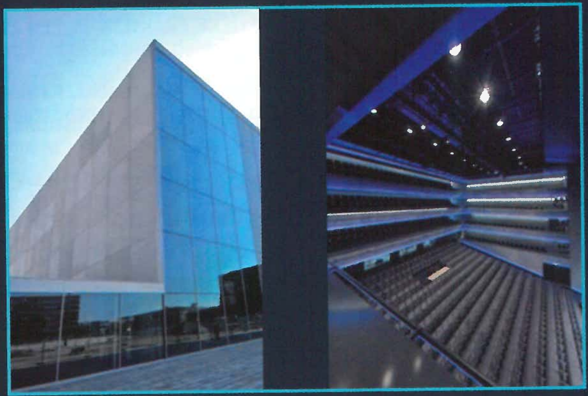

JEZET SEATING

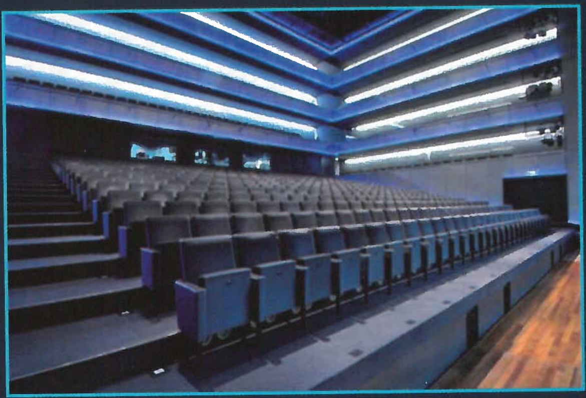

uw contact:
JEZET SEATING nv
Siberiëstraat 10
BE-3900 Overpelt
T: 011 64 54 42
F: 011 66 64 64

e-mail: info@jezet.com
website: www.jezet.com

vertegenwoordiger België:
Koen Maesen
gsm: 0477 345 356

TTAS bvba
Theater Technieken Advies & Studie

TTAS studiebureau voor theatertechnieken

Blekerijstraat 87, 9000 Gent
Tel. 32 (0)9 233 79 30 - Fax. 32 (0)9 224 15 31
E-mail info@ttas.be - internet www.ttas.be

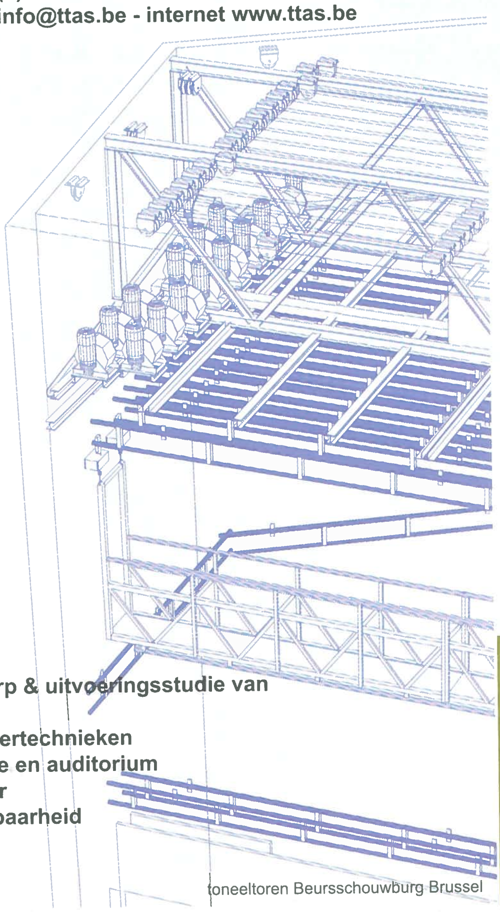

ontwerp & uitvoeringsstudie van

° theatertechnieken
° scène en auditorium
° decor
° haalbaarheid

toneeltoren Beursschouwburg Brussel

Theatertechnische
oplossing
op maat

Ontwerp
Fabricage
Montage

volledig in eigen beheer
zoewel mechanisch als
besturingtechnisch

STAKEBRAND

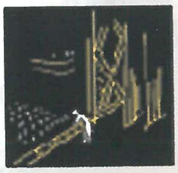

Rodenrijt 80, 3930 Hamont-Achel
Tel: 011-667894, Fax 011-667895
E-mail: Info@stakebrand.be
Http://www.stakebrand.be

NORMERING IN EUROPEES VERBAND

GERBRAND BORGDORFF

Een Nederlandse gezelschap dat voorstellingen geeft in Duitsland of Frankrijk, moet maar afwachten of het decor - dat in Nederland voldoet aan de veiligheidsnormen - daar ook geaccepteerd wordt. Een Italiaanse fabrikant die in Engeland een hijsinstallatie wil verkopen, moet eerst onderzoeken of die installatie wel voldoet aan de Engelse normen. Er is wel een gezamenlijke Europese norm: De Machinerichtlijn, maar die is nogal algemeen. Een aantal landen zoals Duitsland, Engeland, Oostenrijk en Zweden hebben eigen normen ontwikkeld voor veilig werken in het theater. Hoewel deze normen vaak veel op elkaar lijken, zijn de verschillen toch nog zo groot dat je in feite voor ieder land apart moet onderzoeken of de decortrek die je verkoopt en het decor waar je mee reist, voldoet aan de plaatselijke normen.

Het klinkt hopeloos, maar dat is het niet. Europese samenwerking heeft niet alleen een algemene richtlijn opgeleverd, maar ook mogelijkheden om dit soort specifieke problemen aan te pakken door middel van een zgn. CWA, een CEN Workshop Agreement. Het komt erop neer dat iedere beroepsgroep in Europa het initiatief kan nemen om normering voor te stellen. Dat gebeurt in workshopverband. Het resultaat van de workshop, de CWA, wordt naar alle lidstaten gestuurd en de reacties van de lidstaten worden weer besproken in de workshop. Het uiteindelijke resultaat heeft weliswaar geen kracht van wet, maar het biedt wel een goed houvast bij het bepalen van toepasselijke normen. Het klinkt eenvoudig, maar in werkelijkheid is het nog knap lastig om een document te maken waar iedereen het over eens is.

De workshop die nu bezig is met het ontwikkelen van een Europese norm voor theatertechniek is daar een goed voorbeeld van. Het initiatief voor deze workshop werd genomen door de Zweed Olle Søderberg. Hij zat in een werkgroep die zich bezighield met het herschrijven van de Zweedse norm voor theatertechniek. Deze werkgroep kwam erachter dat al veel van het werk was verricht in Duitsland, waar recent met veel mensen en voor veel geld een nieuwe norm was ontwikkeld. Dat bracht ze op het idee om niet een aparte Zweedse norm te schrijven, maar er meer landen bij te betrekken. Vraag was wel of al die landen het eens zouden kunnen worden over één Europese norm, die liefst gebaseerd zou zijn op die nieuwe Duitse DIN-norm.

Søderberg lanceert zijn idee tijdens de Showtech 2005. Zijn initiatief kan op veel belangstelling rekenen. Meerdere gegadigden willen mee op zijn kar springen om de norm te verbreden van uitsluitend theatertechniek, tot de gehele entertainmentindustrie. Er worden meerdere werkgroepen gevormd die elk bepaalde deelgebieden zullen bespreken waaronder besturingssystemen, handtrekken, trussen en risico-inventarisatie.

Hoewel de ene werkgroep het sneller eens wordt dan de andere, blijkt dat iedere groep kampt met dezelfde problemen: taalverschillen en cultuurverschillen. Cultuurverschillen spelen niet alleen tussen landen, maar ook tussen verschillende disciplines. Waar theatermensen de neiging hebben bij normering uiteenlegt op veilig te spelen, zie je een omgekeerde neiging bij de rigging-industrie. Niet dat ze erop uit zijn om minder veilig te werken, maar men is wel meer geneigd om niet zonder meer een hoge veiligheidsfactor te hanteren. Men prefereert eerst eens uit te rekenen wat een verantwoorde factor is. Of een ketting van een kettingtakel nou een 8-voudige of een 10-voudige zekerheid moet hebben, maakt nogal verschil in het gewicht en de prijs van de takel. Niemand zit er

ook op te wachten om een enorm arsenaal aan hijsmiddelen te moeten weggooien, omdat een of andere werkgroep doodleuk een zwaardere veiligheidsnorm bepaalt, terwijl tot die tijd probleemloos met die hijsmiddelen is gewerkt.

Een paar van de Duitse deelnemers aan de workshop Reinhold Daberto en Jens zien dat als een van de problemen: veiligheid kost geld. Vaak zijn compromissen nodig om veiligheid betaalbaar te houden, maar tegelijk willen ze voorkomen dat de nieuwe norm te vrijblijvend wordt. Het andere probleem dat zij ook noemen is het feit dat de DIN norm is bedacht door theatermensen. De mensen uit de riggingwereld zoals Hans van der Molen van Stagemaker proberen in de werkgroep aandacht te vragen voor de verschillen tussen de twee takken van ons vak om te voorkomen dat eisen die je stelt aan een kettingtakel die boven een toneel wordt gebruikt automatisch geldt voor een kettingtakel die gebruikt wordt om een trus op te hijsen en vast te houden.

Het theater wordt vertegenwoordigd door Huub Huikeshoven en Dirk Bakker, beide uit het Muziektheater in Amsterdam. Huub ziet wel vooruitgang. Aanvankelijk zijn er veel aan-varingen tussen de deelnemers uit verschillende landen. Al gauw blijkt immers dat wat in het ene land doorgaat voor gezond verstand, in het andere land als gevaarlijk wordt beschouwd. Maar gaandeweg verkrijgen de deelnemers meer kennis van en inzicht in mekaars veiligheidsstandaard en het begrip groeit. Huub is ook lid van de Nederlandse normeringwerkgroep en hij mocht tevens een primeur lanceren. Bij de NEN is nu de NPR 8020-10 verkrijgbaar, genaamd Evenementen – Hijs- en heftechniek Veiligheidsfactoren voor hijs- en hefmiddelen. Het gaat hier om een praktijkrichtlijn, waar de komende jaren ervaring mee kan worden opgedaan. Vervolgens wordt het dan (eventueel gewijzigd) een echte norm.

De norm 8020-11 over handaangedreven hijsmiddelen is binnenkort verkrijgbaar bij de NEN. (www.nen.nl)

Uit: Zichtlijnen n°110

Op enkele details na, zijn we nu zover dat tijdens de Showtech een "draft" kan worden gepresenteerd. We hebben dan dus een voorstel voor een gemeenschappelijke norm. Het is de bedoeling dat de gebruikers in de diverse EU-staten commentaar zullen leveren op dat voorstel, waarna de werkgroep gaat proberen tot overeenstemming te komen over eventuele wijzigingen. De presentatie tijdens de Showtech duurt een hele dag, aangezien iedere werkgroep zijn eigen hoofdstuk zal presenteren. Ik verwacht over enkele onderwerpen al tijdens de presentatie de nodige discussie

G.B.

TWEEBAND

YVES DE BRUYCKERE

Onder de titel "Tweeband" publiceren we in dit nummer het tweede in een reeks interviews van Yves De Bruyckere met iemand uit de theatersector. De vragenreeks kan aanleiding geven tot uitgesproken standpunten. Ditmaal is ROB VAN ERTVELDE aan het woord, momenteel lesgever aan de afdeling Podiumassistentie van het Brusselse RITS.

Perfectie of compromis?

Zeer duidelijk compromis. Over compromis kan je zeggen: ja, je boet in aan kwaliteit als je een compromis aangaat, maar ik kies dan toch voor de leefbaarheid tussen mensen. Ik heb kwaliteit altijd hoog in het vaandel gedragen, en nog, maar niet ten koste van. Dat is het mij absoluut niet waard. Er bestaat geen perfectie in de wereld. Daar ben ik ook achter moeten komen.

Gezinsleven of wereldtournee?

Absoluut gezinsleven, alhoewel ik dat heel vaak gemist heb, maar nu... Probeer ik te redden wat er te redden valt (lacht). Nee, zo erg is het niet. Er is me ooit een wereldtournee aangeboden bij I Fiamminghi, na Ten Oorlog (Blauwe Maandag Cie). Ik kon onmiddellijk voor een paar maanden naar Brazilië, Argentinië,... Dat was een zeer aanlokkelijk aanbod, ik was toen 41 jaar. (stilte) Heb ik heel lang moeten over nadenken. Maar ik heb toen ook voor mijn gezin gekozen. Een gezin heeft zijn consequenties, en daar kun je niet aan voorbij, of toch niet te lang. Kinderen hebben, dat heb je met zijn tweeën beslist.

Oranje kuipstoeltjes of rood pluche?

Met de kleur oranje heb ik sowieso al problemen. Dat heeft niets met Nederland te maken. Oranje plastic is zowat het lelijkste dat er bestaat. Of ik iets tegen kuipstoeltjes heb? Ik zou het niet weten... Het zal soms wel een gemakkelijke en handige oplossing zijn, denk ik. Ik kies hier absoluut voor de nostalgie. 30 jaar geleden begon ik in het theater in de rode pluchen zetels van KNS Antwerpen. Zonder het maskertje van drama en humor. Die twee gezichtjes die soms als logo als walgelijk logo! - worden gebruikt voor theater..."Een lach en een traan" - zonder in dat soort nostalgie te vervallen is dat zeer... is dat toch mooi. Ik geef "Geschiedenis van het licht" aan de eerstejaarsstudenten van het RITS. Het is boeiend om te ontdekken wat de mensen destijds deden. Zo zijn we met een koepel bezig om die dan uit te lichten, publiek in te zetten, beelden op te projecteren... Eigenlijk was Fortuni daar in 1904 al mee bezig. Het is een soort "infini". Een soort horizonkoepel, een huifkarsysteem op wielen, dat je zelfs naar achter kon wegduwen. Een kwart van een bol eigenlijk. Er is niks nieuw onder de zon, het is al voor mij uitgevonden.

Identieke podia, of pièces uniques?

Pièces uniques, laat ze maar bestaan. Identieke podia zouden heel veel helpen met opbouwen en snelheid, maar het zou veel van de charme weghalen. Ik spendeer dan liever een of twee uur langer in een oude schouwburg om het goed te krijgen. Je leert er ook een vak mee, hé: een première hebben in de Vooruit en dan op reis gaan... Dan moet je de ziel van de voorstelling... de geest en de energie en het leven in die andere schouwburg planten. Dat is interessant. Daar leer je veel van, want klakkeloos kopiëren kan niet.

70-urenweek of CAO?

Absoluut CAO. Er zijn altijd extremen, premièreweken... Het staat trouwens in de CAO dat in geval van premièreweken en festivals er uitzonderingen kunnen gemaakt worden. En zolang dat de gezondheid niet geschaad wordt, kan je in die premièreweek naar 70 uren gaan. Met dien verstande dat iedereen van die groep dat doet, en niet alleen de technische ploeg. Want al dat gelul over ensembles en collectieven ... Dat slaat heel vaak vooral op de technische ploeg, die ineens heel erg ensemble moeten zijn, en heel hard moet werken.

Ik heb zéér zwaar gezondigd tegen CAO's die toen nog niet bestonden... Het zal het kloppend hart voor het theater wel zijn, en dan zal je sneller geneigd zijn om te zeggen: ik zal zaterdagavond es doortrekken, of ik zal es wat meer doen.

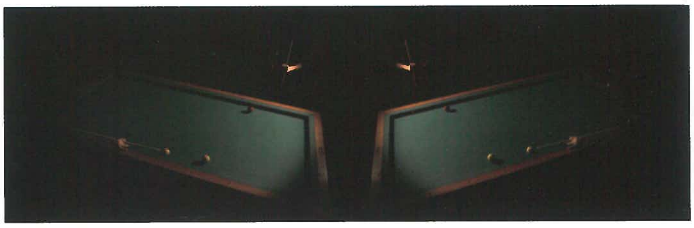

Foto: Emma De Kimpe

Ballet van Vlaanderen of Marc Vanrunxt?

Marc Vanrunxt. Ballet was voor mij een totaal onbekende wereld. Ik kom zoals heel veel mensen uit een klein dorp, en uit de tijd dat er op tv Brussel Vlaams en Brussel Frans was in zwartwit, en dat was het ongeveer. Als er maar enig spoor van theater, ballet of opera op tv kwam - wat trouwens zelden gebeurde - werd dat afgezet door mijn vader. "Ge gaat toch niet naar die jeannetten kijken!" Zo is mijn interesse voor de theaterwereld gewekt denk ik (lacht). Eigenlijk ben ik door mijn vrouw - en haar tante Berry zaliger die de zaak sponsorde - naar de opera meegenomen, en naar het ballet... En op een bepaald moment heb ook ik dat spoor gevolgd...

Ik heb een zeer grote appreciatie voor de drie Brabantsen, want het zijn er drie. Het is *ons* Aliceke, Josje en Jeanneke. De dames Brabants zijn eruit. Het Ballet wordt waarschijnlijk door artistieke grootheden uit het buitenland in leven gehouden. Het spreekt me absoluut niet meer aan. Alles is gedoemd om te verdwijnen en om te sterven. Net zoals ik de Nieuwe Scène heb zien verdwijnen, en Blauwe Maandag en de KNS ... Ik vind dat ook goed, want dat heeft allemaal zijn tijd en zijn leven gehad... Soms zeg ik wel eens: het is meestal zoals in een relatie. Als er na zeven jaar geen herbronning en geen verfrissing is, stop er dan maar mee.

Marc Vanrunxt heb ik in totaal andere omstandigheden leren kennen, in Oostenrijk. Een heel fijn mens. Ik heb er groot ontzag voor om met weinig middelen en weinig mensen zoiets te realiseren. Il faut le faire.

Festival d'Avignon of Schaubühne am Lehniner Platz?

Ik hou niet meer van grootse projecten, grootse festivals. (pathetisch:) "Namen van regisseurs die als *goden* worden rondgedragen". Als leek mag je ze bijna niet hardop zeggen! Ik was destijds in Wenen. Walter Tillemans regisseerde de Cyrano. Daar speelt een geweldige Duitse acteur in mee, wiens naam ik vergeten ben. Die naam mocht je ook alleen "met wijwater in uwe mond" uitspreken. Ik heb die mens leren kennen als een mens van vlees en bloed, wat heel prettig was. Ik vind dat allemaal zo overdreven, dan krijg je een soort sterrendom. En ik vind die festivals ook overroepen. Daar worden toch soms dingen in leven gehouden die allang hadden moeten afgeslacht zijn, absoluut.

"Dimas" Grame Pulleyn, Centro Cultural de Belem-Lissabon, september 2006, lichtontwerp: Rob Van Ertvelde

Eer of loonfiche?

Ik ben een van die domme mensen die nooit interesse heeft gehad in een loonfiche. Samen met mijn vrouw heb ik uiteraard wel mijn familie in leven gehouden. Mijn behoeftes zijn zeer klein, wel een tikkeltje Bourgondisch. Het zal te maken hebben met eten, drinken en vrijen.

Eer wel, ik kan zeer zeker in mijn eer gekrenkt worden. Het feit dat ik vaak in Portugal of regelmatig voor kleine Vlaamse groepen werk, heeft zeer veel te maken met vriendschap. Dat heeft te maken met: "Wat ben ik waard, wat kan ik, wat heb ik te bieden". Gratis wel te verstaan. Dat heeft dus niets te maken met een loonfiche.

Hoogtewerker of ladder?

Hoogtewerker. "Het kan niet veilig genoeg zijn", daar is alles mee gezegd. Nostalgie naar "het ambacht" heb ik hier totaal niet bij. Ik heb genoeg mensen zien vallen. Hoe veiliger, hoe prettiger. Veel geleerd van Nederland trouwens. Ik heb daar voor de eerste keer in mijn leven multikabels en trussen gezien, terwijl wij hier nog lagen te klooien met aan elkaar gekleefde kabels en travhydro-stellingen. Nederlanders: voorop, en altijd voorop. Zij hadden een scheepvaart, hé. Wij hadden overzetbootjes op de Schelde.

Repertoiresysteem zoals in Muziektheater Amsterdam met ploegwerk in shiften, of een locatieproject onder een autoviaduct?

Gelukkig is dat viaduct weg in Antwerpen, dan kan Hollandia daar al niet meer onder kruipen (lacht). Neen, neen, locatie! Locatietheater is fantastisch! Een viaduct zegt me niet veel. Ik zou enorm gestresst geraken door de niet aflatende stroom auto's over mijn kop, maar even goed gek worden van een ploegensysteem in het Muziektheater. Er werkt daar een technieker en die snijdt alleen maar kleurfilters en maakt wagentjes klaar voor in de zaalbruggen. Hij staat in voor alle kleuren: Lee, Rosco, GAM, voor projectieplaatjes voor BP4 en BP6, voor gobo's. Da's een kamer vol. We hebben bij Laïka gewèldig mooie locatieprojecten gedaan. In een manège. Inderdaad: terwijl er naast het publiek 40 paarden staan te snuiven en te trappelen wordt "Van muizen en mensen"daar gespeeld in de kou, de vrieskou. Terwijl de adem van de acteurs zichtbaar wordt bij elk woord dat ze uitspreken. Het is héél leuk om licht te maken op locaties. In september spelen we weer "Hotel Tomilho" (Laika) met onze Portugese vrienden, ditmaal op locatie in Genk.

De perfecte voorstelling, of 2 koffiepauzes en 2 maaltijden?

Ja, dit is een wringerke, hé. Ik versta hieronder: moet ik koffiepauzes en eten laten vallen om 's avonds toch een perfecte voorstelling te hebben? Ja, als er paniek is. Dan laat ik dat vallen. Langs de andere kant ben ik iemand die zegt: ja CAO, ja hoogtewerker, en ja: mijn koffiepauzes. Ik ben ook aan het leren om van rust te genieten. Ik had het vroeger moeilijk met rust. Ik dacht dat iemand in rust dood was, niet leefde. Maar, ik ben nu zelf in rust, en ik leef toch. Ja, je moet én een perfecte voorstelling maken, én je moet zorgen dat je eet. Dat is *uw* taak en verantwoordelijkheid, en de taak en verantwoordelijkheid van een theaterleiding. Ik bedoel: het moet zo geregeld worden dat het allebei kan. Dan is iedereen gelukkig.

Kunst of amusement?

Kunst! (mijmerend) Kunst, kunst... Er mag wat wroeten bij zijn En voor mij betekent kunst: dat wroeten. Het is onmisbaar voor mij in het leven. Het zijn uitingen. Concrete uitingen. Of vluchtige eenmalige uitingen. Amusement, dat is nà de kunst. Dat komt vanzelf, hé. Wij hadden een fanfare die "Vermaak na arbeid" heette. Ik heb dat zelf altijd toegepast: ik ging wel feesten als het er stond en als het kon, maar nooit tijdens het werken of het maken van....

Bourla of de Stadsschouwburg?

Kijk, dat is een vraag die absoluut op mij slaat, want ik heb in 1980 de verhuis meegemaakt van de Bourla naar de Stadsschouwburg. Het fiasco dat dat teweeg heeft gebracht... hoe de ziel uit dat gezelschap gegaan is. Laat de phoenix uit zijn as herrijzen, maar laat dat eerst maar tot as komen.

Ik hou enorm veel van den Bourla. Dat heeft natuurlijk te maken met het feit dat ik daar begonnen ben. Ik was als 16-jarige voor 50 frank op het derde balkon gaan kijken naar "Wachten op Godot". Dat bracht mij nòg verder weg van het theater. Ik verstond er helemaal niks van. Dat derde balkon was waarschijnlijk ook voor mijn slechte ogen veel te ver weg. Maar de Bourla is een huis dat mij enorm, enorm boeit, met een enorme ziel. En kijk, in de Stadsschouwburg, met al zijn draaiplateaus en mechaniekjes, wat destijds zeer revolutionair was,... het heeft het niet gehaald. Het gezelschap is daar nooit meer uit zijn as herrezen. Het is alleen maar bergaf gegaan. Ik stond in de openingsvoorstelling, "Tijl Uylenspieghel." Dat was óók afgaan. Ik ben blij dat ik daar in die Stadsschouwburg van het Jeugdtheater mee het Paleis heb kunnen maken. Als ge dan spreekt van analoog naar digitaal, dan is dat daar concreet gebeurd, want alles was daar in 1999 nog net zoals in 1980. Dan ben ik blij dat we daar leven in konden blazen, want het is een zeer ziek gebouw. Het heeft me veertien dagen tijd gekost om daar de weg te vinden. Ik ben regelmatig op het dak of buiten gaan staan om zuurstof te happen. Door niks te doen, door in dat gebouw te zijn, werd je al moe, en dat zegt iets over dat gebouw.

Jan Fabre of Alain Platel?

In alle eerlijkheid: ik heb niks met Jan Fabre. Het laat me ijskoud. Het is zoals daarstraks met het Festival van Avignon: een aanmoedigingsprijs, en hop! Kortom: een zeer overroepen zaak. Het is een soort Vlaams exportproduct geworden. Ik heb wèl iets met zijn beeldend werk, met zijn Bic-paintings, met de kevers aan het plafond. Vind ik allemaal véél interessanter en indrukwekkender dan zijn theater of zijn dansvoorstellingen. Ik ben in het Ringtheater geweest. Je ziet een firma, een bedrijf, een organisatie, en je ziet "business". Je ruikt, ziet en hoort "geld". Ik denk, ja, ja... dat is "over the edge". Daarom heb ik ook af en toe gezelschappen verlaten: op het moment dat het op was, de ziel eruit was. Als mijn verhaal verteld is, dan ga ik ook weg. Mijn hart... om een of andere vreemde reden gaat mijn hart toch meer uit naar... de danser, naar Alain Platel. (stilte) ....Ik denk dat Alain Platel als choreograaf en als danser veel dichter bij mij ligt.

Feiten of dromen?

Ik moet eerst dromen, (corrigeert zichzelf) eerst kùnnen dromen. Iedereen moet dat kunnen. Als je er maar genoeg van droomt, en het dan in gang trappelt - er dan concreet aan begint - dan maak je er *feiten* van. Ik heb ze allebei nodig: dromen en feiten. Waar ik heel slecht tegen kan, dat is iets dromen en het niet realiseren. Het moet natuurlijk realiseerbaar zijn... Je hoort vaak mensen herhaalde malen hetzelfde zeggen. Op een bepaald moment wordt dat repetitief, wordt dat zagen. Dan kan ik alleen maar zeggen: stop daarmee, steek daar geen energie meer maar probeer

"Petroesjka" Laika- De Filharmonie, December 2005 -
In Het Paleis, lichtontwerp: Rob Van Ertvelde

dat dan ook te realiseren. Ook voor mezelf, hé. Gelukkig betrap ik mezelf snel op zagen, op een *weer* waar ge op zit. Dit komt van Socrates: "er zijn zaken waar je *niets* aan kunt doen, en zaken waar je *iets* aan kunt doen". Het is belangrijk om die twee te onderscheiden, om dan een keuze te maken. Dit komt ook uit de "handleiding van toneelspeler" van David Mamet: Hoe word ik dan een speler, acteur? Waar moet ik mij op focussen? Waar houd ik mij mee bezig? Voila.

Architectuur of technische ruimte?

Technische ruimte, daar maak ik heel duidelijk een keuze. Een keuze in de zin dat je zegt: één: ik ga voor het praktische en voor het technische, dat primeert. Twee: daarna wil ik nog wel eens denken over het architecturale. Maar niet: het minder praktisch maken, het minder handig maken omwille van een mooie buitenkant. Never, jamais, dat weegt niet op. Een binnenkant van een gebouw is voor mij interessanter dan de buitenkant omdat er mensen in moeten leven. Natuurlijk zou je kunnen zeggen: het is de buitenkant, en dat brengt rust in het straatbeeld, en het is sierlijk, of het is strak, of whatever... Maar dan toch liever een binnenkant, waar mensen in vertoeven.

De Werf (Brugge), of het Concertgebouw?

Het is moeilijk te vergelijken, maar gewoon kleinschalig/ grootschalig: de Werf. Heel prettige mensen als ik daar kom. Prettige ontvangst. Ik hou ook wel van grootschalige projecten. Locatieprojecten zoals "Hotel Tomilho" kosten bijna drie maanden werk met een paar technieker om dat gebouw te ontluizen tot het uiteindelijke resultaat. Maar grote gebouwen? Ik neem er meer en meer afstand van merk ik, en zeker van *moderne* grote gebouwen. Die beginnen uit mijn leven te verdwijnen. Niet de Vooruit of de Roma of de Bourla, daarmee heb ik geen probleem...

Videomixer of katrol?

(Denkt lang na) Ik zou zeggen: katrol omwille van het ambacht, maar ik vind videomixen ondertussen ook al een ambacht. We hebben heel mooie dingen gedaan met katrollen en doeken, de "Cyrano" bijvoorbeeld in het Raamtheater, begin jaren '80.... Video is ook heel boeiend. Ik merk alleen dat het te pas en te onpas wordt gebruikt. Elk gezelschap hier in Vlaanderen heeft ondertussen een videoprojector. Ik ben voor het RITS bezig met een onderzoek naar video. Het is zeer moeilijk te vermijden om plaatje bij praatje te zijn. Om eerder illustratief, aanvullend dan wel om prikkelend en inspirerend te zijn. En om de klassieke manier van zaaltje-scène-projectiedoek toe te passen, om een soort bioscoop te maken in een theater. We proberen dat in het onderzoek absoluut te vermijden. We zoeken om video als lichtbron, als projector te gebruiken, om te werken met Paint, enz.... Maar laat de katrol maar naast de video bestaan.

Rob Van Ertvelde werkte o.a. voor:
Raamtheater 1978-79 (techniek) en 1982-89 (technisch coördinator, lichtontwerp)
K.N.S. Antwerpen 1979-82 (regie-assistentie)
Blauwe Maandag Cie 1989-97 (technische leiding, lichtontwerp)
Het Paleis 1998-2000 (technisch regisseur)
Laika 2001-06 (technische en productieleiding)
Rits 2000-heden (lesgever)

BASTT-NIEUWS

BASTT ACTIVITEITEN IN JUNI 2007

- Contactdag in de stadsschouwburg in Leuven 1 juni 2007
- Uitgave van de BASTT-agenda en TTgids 2007-2008
- Basiscursus Theatertechniek in Neerpelt: 32 personen namen er aan deel onder de begeleiding van Guido Snoeck
- Deelname aan de Praagse Quadriënnale PQ'07
  - Belgische stand met als thema "Interactie" en presentatie van scenografisch werk van Eric Joris, Peter Misotten, Michèle Noiret, Dominique Roodthooft, Benjamin Verdonck, Kris Verdonck, met de steun van Showtex en BASTT Curator: Rose Werckx
  - Scholenstand opgezet door het BLIDS
  - OISTAT-activiteiten werden gevolgd door verscheidene personen van de Raad van Bestuur. Ivo Kersmaekers zat de Technology Commission voor.
- Planning i.v.m. de herstructurering van de Raad van Bestuur

Basiscursus Theatertechniek in Neerpelt,
Foto Bart Mommerency

De Belgische stand op PQ 2007,
Foto Jerôme Mackelbergh

Wij wensen u allen een aangenaam verlof toe, ...
tot begin september!

Scholenstand PQ 2007, De Sceno-rotor,
Foto Roger Vervoort

SLP TECHNICS

SLP technics bvba
is een toonaangevend bedrijf dat technisch professionele service verleent ter ondersteuning van podiumevenementen. ...

Met onze uitgebreide productieafdeling biedt SLP een dienstenassortiment aan dat, in de ruimste zin van het woord, de entertainmentsector dekt: verhuur van klank en licht; ervaren technici voor het opzetten van een productie; verzorging van uw totale productiepakket; voorbereiding, ontwerp en uitvoering; levering materiaal, transport, medewerkers en productiebegeleiding.

Klank en licht is meer dan ter beschikking stellen van de apparatuur.

SLP uw partner voor
de voorbereiding, het ontwerp, de uitvoering, het logistieke, het productionele... van uw theater- of concerttour, voorstellingen , repetities, presentaties...

Het SLP team
Member of Event Solutions Factory (ESF)

SLP technics bvba
Kromstraat 60
2520 Ranst
Tel +32 03 641.62.30
Fax +32 03 641.62.31

info@slp.be
www.slp.be

SERVIO NV

Specialist in uw volledige theateruitrusting, zowel voor nieuwbouw als voor kleine of grote renovaties.

Wij bieden U geïntegreerd of afzonderlijk:
metalen draagstructuren, loopbruggen, beweegbare podia, elektrische trekken (van prijsgunstige tot snelle computergestuurde systemen), ...
alsook de bijkomende benodigdheden: doeken, horizonts, danstapijten, ...

Aarzel niet voor vrijblijvende inlichtingen en raadgevingen.

Brugsesteenweg, 545
B-8800 Roeselare
www.servio.be

Tel. + 32 (0)51 24 00 96
Fax + 32 (0)51 21 04 92
servio@skynet.be

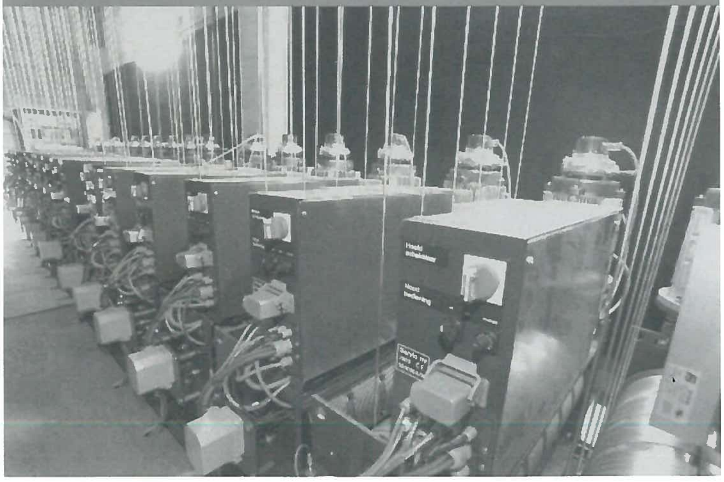

11e VAKBEURS THEATER TECHNIEK

óók voor AV-professionals

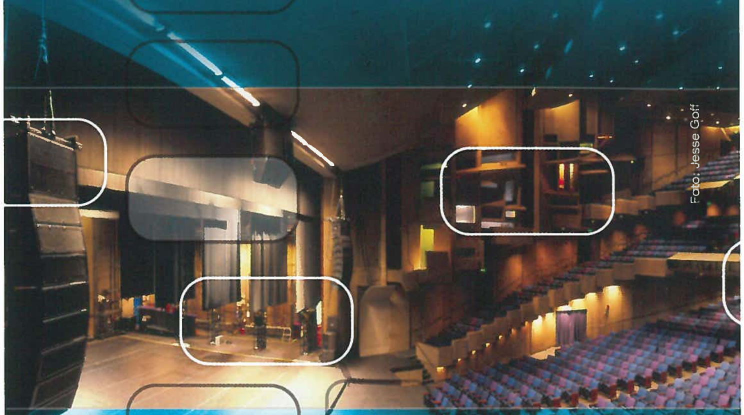
Foto: Jesse Goff

Reserveer uw plaats op de beursvloer!

Dé ontmoetingsplaats voor iedereen die meer wil weten over alle technische faciliteiten rond podiumkunsten en zakelijke evenementen zoals licht, geluid, audiovisueel, trekkenwanden, tribunes, hijstechnieken, theatertextiel, meubilair, etc.

Bezoekers hebben gratis toegang

Maandag 7 januari 2008 10:00-18:00 uur
Dinsdag 8 januari 2008 10:00-18:00 uur
Woensdag 9 januari 2008 10:00-17:00 uur

Hal 1
AHOY Rotterdam

Alle informatie over deze beurs vindt u op:
www.vakbeurs-theatertechniek.nl

Secretariaat: 0031 252 360 136

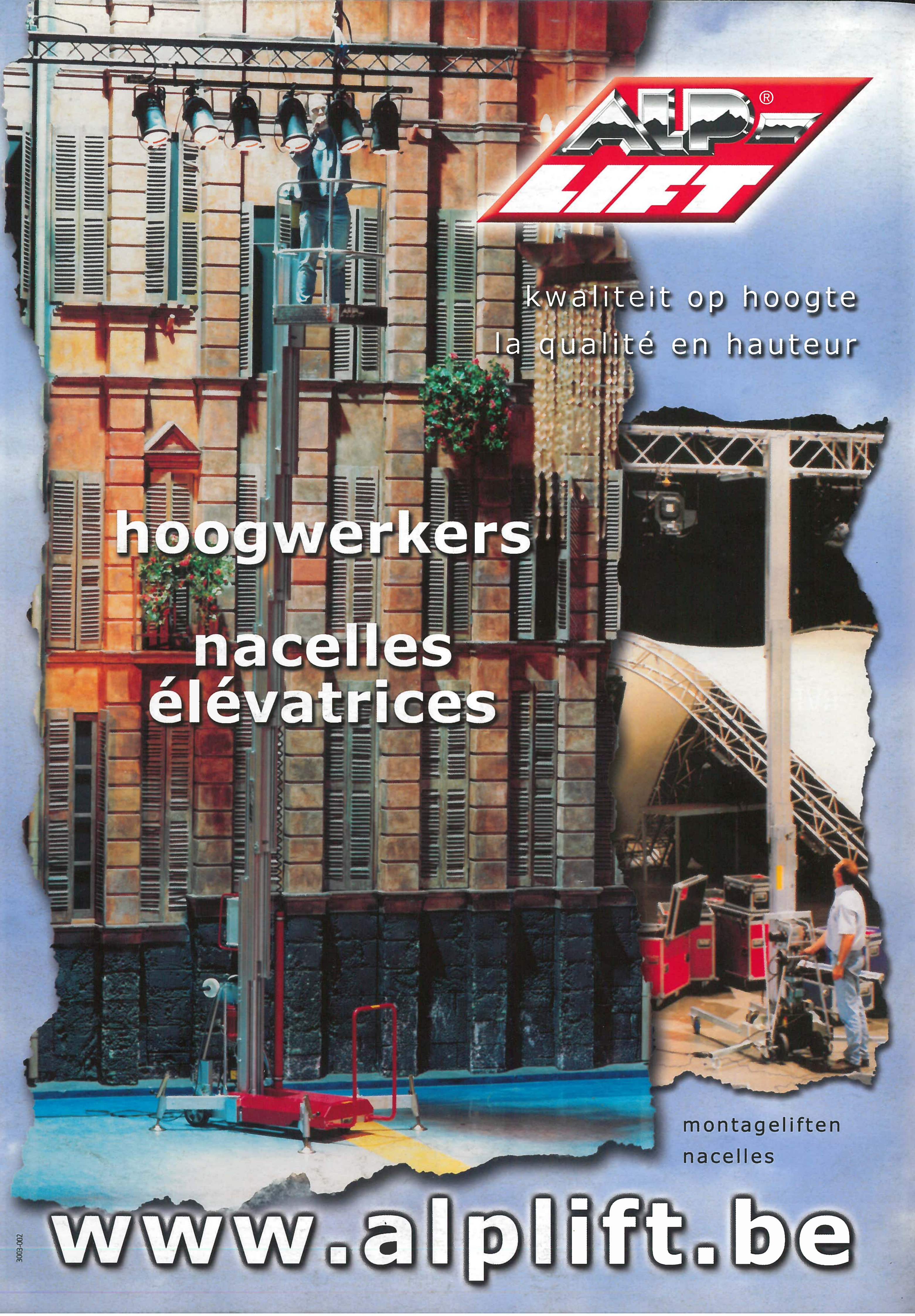
ALP LIFT®
kwaliteit op hoogte
la qualité en hauteur
hoogwerkers
nacelles élévatrices
montageliften
nacelles
www.alplift.be
3003-002